

GAS(T)VRIJ

MIDDEN-GRONINGEN

**WERKPROGRAMMA GROENLINKS
MIDDEN-GRONINGEN 2022-2026**

INHOUDSOPGAVE

Armoedebeleid Sociale zaken en participatie	4
Armoedebeleid vanaf de wieg	4
Basisinkomen geeft zekerheid	5
Gezonde samenleving.....	7
Zorg, ook voor ouderen.....	7
Bereikbare en toegankelijke zorg	8
Preventie	10
Algemeen Welzijn	12
Sport.....	13
Investeren in de jeugd	15
Talentontwikkeling en onderwijs.....	15
Jeugdzorg.....	18
Kansengelijkheid en jongerenwerk.....	19
Samenleving voor iedereen	21
Openbare orde en veiligheid	21
Iedereen doet volwaardig mee	23
Kunst en cultuur	24
(Groene) Economie en werkgelegenheid.....	27
Economie.....	27
Werk en ondernemen	28
Toerisme en recreatie	30
Groen en duurzaam Midden-Groningen	31
Natuur en landschap. bijen, wild en planten.....	31
Boerenbedrijf en (huis-)dieren.....	33
Milieu en afval	35

WERKPROGRAMMA GROENLINKS MIDDEN-GRONINGEN

Energietransitie (windmolens, zonneparken)	36
Woning-(nood) en Leefbaarheid	39
Verkeer en Vervoer(-problemen).....	41
Mijnbouw	43
De zoutwinning moet direct stoppen!	43
Milieuramp	43
Versterking	44
Transparant en open bestuur	45
Gemeentelijke organisatie - Regionale samenwerking.....	45
Dienstverlening en de positie van het bestuur (college en raad).....	46
Burgerinitiatieven en communicatie	48
Financiën	50

ARMOEDEBELEID SOCIALE ZAKEN EN PARTICIPATIE

In ontspannen sociale verhoudingen met een rechtvaardige inkomensverdeling heeft iedereen de kans om zich vrij te voelen. Werken, zorgen, leren en recreëren kan gecombineerd worden. Iedereen neemt deel aan de samenleving. Ons stelsel van sociale zekerheid moet mensen verzekeren van een (basis-)inkomen, en hen tegelijkertijd uitzicht bieden op een volwaardige plek op de arbeidsmarkt of een andere vorm van participatie. Armoede – en daarmee uitsluiting – moet bestreden worden met alle wettelijke middelen die er zijn.

ARMOEDEBELEID VANAF DE WIEG

De gemeente heeft de regie over de noodzakelijke samenwerking tussen huisartsen, vroedvrouwen en consultatiebureaus. Het is belangrijk dat er met zwangere vrouwen gesproken wordt over kinderopvang voor minstens twee weken in de week. In de kinderopvang zal flink geïnvesteerd moeten worden. Kinderopvang vanaf de geboorte voor een ieder zal de samenleving in de toekomst veel kosten besparen. Ook nu zal het zich terugverdienen, omdat ouders de kans hebben om zichzelf te ontwikkelen, te werken of te leren.

In onze regio zijn armoede en schulden vaak structureel van karakter. Naast een financieel probleem is er bij veel mensen ook sprake van andere problemen die elkaar wederzijds beïnvloeden. 'Vroeg Eropaf' bij betalingsachterstanden is een voorbeeld van een effectieve aanpak. De vicieuze cirkel van armoede en schulden is hardnekkig, er bestaat geen standaardoplossing. Vroeg ingrijpen en stress-sensitief werken helpt. Dat is een manier van werken die rekening houdt met de gevolgen van schaarste en het verminderen van stress.

De regels rondom bijstand worden soepel uitgevoerd. Voldoende inkomen is belangrijk voor mensen om volwaardig te kunnen deelnemen aan de maatschappij. De gemeente wijst haar inwoners actief op geldende regels en (subsidie)voorzieningen. Experimenten met vormen van een basisinkomen zullen we ondersteunen.

- 1.** De gemeente geeft voorlichting inzake alle regelingen en voorzieningen waar de inwoners gebruik van kunnen maken. De sociale dienst werkt nauw samen met sociale teams, gezamenlijk zorgen ze ervoor dat inwoners die een uitkering hebben, bezocht worden. Voorlichting kan ook in groepsverband georganiseerd worden. Een deskundige kan vrijwilligers opleiden om de voorlichting te kunnen geven.

2. Als door een gezin weinig of geen gebruik gemaakt wordt van een bepaalde regeling of voorziening, dan wordt hier actief op ingespeeld.
3. Er komt één loket dichtbij in de wijk, waar inwoners laagdrempelig terecht kunnen.
4. Tijdens een bezoek aan een uitkeringsgerechtigde en anderen met een laag inkomen kan meteen ook naar het bestedingsgedrag gekeken worden. Hoe wordt het inkomen besteed? Een overzicht van het inkomen en uitgavenpatroon geeft inzicht en voorkomt latere problemen. Dit overzicht zou goed in samenwerking met de Gemeentelijke Kredietbank (GKB) en sociale teams georganiseerd kunnen worden.
5. Het GKB geeft op scholen budgetteringslessen, om kinderen/jongeren vroegtijdig te wijzen op het belang van financiën.
6. GroenLinks wil de gezamenlijke aanpak van het armoedebeleid voortzetten en waar mogelijk verbeteren.
7. De regels van de bijstand worden aangepast en waar mogelijk versoepeld, zodat het loont om (tijdelijk) werk aan te nemen.
8. Preventie in de schuldhulpverlening wordt uitgebreid.
9. Er komt een uitgebreid kwijtscheldingsbeleid om armoedeval tegen te gaan.
10. De collectieve verzekeringen voor specifieke doelgroepen worden verbeterd waarbij het eigen risico voor minima is meeverzekerd.
11. De voedselbank is een noodzakelijk kwaad. Zolang er een voedselbank nodig is kan de voedselbank op (financiële) ondersteuning van de gemeenten rekenen. De gemeente staat garant dat er altijd voorraad aanwezig is. De voedsel- en kledingbanken krijgen hulp bij het ontwikkelen van gezamenlijke logistiek en transport.
12. Als directe ondersteuning aan inwoners blijft de gemeente de Stichting Leergeld, Jeugd sportfonds en het Meedoenfonds subsidiëren.
13. Sociaal beleid van de gemeente wordt voortdurend geëvalueerd onder meer door actief overleg met gebruikers van diverse regelingen.
14. GroenLinks zet in op 2 dagen in de week en 2 dagdelen BSO gratis voor ieder kind.

BASISINKOMEN GEEFT ZEKERHEID

Het roer moet om, van onzekerheid naar zekerheid, van worden afgedankt naar meedoen. GroenLinks omarmt het ideaal van een basisinkomen, dat is er een bodem waar niemand doorheen zakt. Heel veel regels die we nu kennen in ons sociaal stelsel komen te vervallen, wanneer het basisinkomen wordt ingevoerd. De coronacrisis maakt ook overduidelijk hoe kwetsbaar onze inkomens zijn. Heel veel zzp'ers, flexwerkers en ondernemers ondervinden acute problemen. Als ons inkomen zo kwetsbaar is dat de overheid direct moet bijspringen

als er iets flink misgaat, dan is een vaste basis aan inkomen voor iedereen een uitkomst. Een basisinkomen heeft ook nog andere persoonlijke voordelen: gezondheid, minder stress, waardering en keuzevrijheid. Het Nibud berekende dat bijna elke inwoner er in koopkracht op vooruit gaat met een nieuw soort basisinkomen. Helaas kunnen we het basisinkomen niet op gemeentelijk niveau regelen. In ons verkiezingsprogramma zetten we wel alvast kleine stapjes.

- 1.** Uiteindelijk wil GroenLinks financiële basiszekerheid voor iedereen. Onrust over inkomen en dus onrust over het betalen van huur, eten, zorgkosten en noodzakelijke uitgaven en kleine extra's voor de kinderen, belemmert zelfstandigheid en ontwikkeling. Wij willen ook in onze gemeente experimenteren met vormen van basisinkomen.

GEZONDE SAMENLEVING

ZORG, OOK VOOR OUDEREN

Oud zijn betekent niet per definitie ziek- of ongezond zijn. Zo worden ouderen vaak wel benaderd. GroenLinks wil dit omdraaien: we zien vergrijzing liever als verzilvering. Veel ouderen, met alle kennis en ervaring die ze hebben, staan aan de kant. Wij zetten ons in voor de overdracht van kennis en vaardigheden van ouderen aan volgende generaties. Er valt immers zoveel van elkaar te leren!

Net als de rest van Nederland zal Midden-Groningen zich voorbereiden moeten op de ouder wordende bevolking. We houden rekening met een toenemende ziektelast. Enerzijds door méér zieke mensen, anderzijds door complexere ziekte.

- 1.** GroenLinks beoogt een inclusieve samenleving. Dat betekent dat we sturen op een dementie-vriendelijk Midden-Groningen. We willen dat mensen met dementie op een voor hun waardige manier zo goed mogelijk kunnen blijven functioneren in hun eigen omgeving. De openbare ruimte wordt op een dementie-vriendelijke manier ingericht. We nemen mensen met dementie zo veel als mogelijk mee als volwaardige gesprekspartner, wanneer er beslissingen worden genomen die hen treft.
- 2.** We hebben respect voor de manier waarop ouderen hun leven willen doorbrengen. De gemeente faciliteert hierbij. De ouderenadviseur is belangrijk, deze bezoekt iedere 70-plusser om vast te stellen hoe geholpen kan worden om thuis te blijven wonen. Het aantal adviseurs willen we vergroten.
- 3.** De gemeente Midden-Groningen faciliteert de onderzoeksprojecten naar gezond ouder worden, zoals het LifeLines van het UMCG.
- 4.** We bouwen in elke wijk kleinschalige woon/zorg complexen, zodat mensen die langdurige zorg nodig hebben daar terecht kunnen. Samen met hun partner, in hun eigen wijk. We betrekken de ouderen en hun belangenorganisaties actief bij de mogelijkheden om oud te worden in de eigen buurt. We bevorderen de bouw van aanleunwoningen, knarrenhofjes en andere woonvormen voor ouderen.
- 5.** GroenLinks vindt dat kennis en ervaring van ouderen beter benut kan worden door inzet van bijvoorbeeld mentorprojecten en Gildemeesters (leermeester, leerling). Daarbij kunnen ouderen ook veel leren van jongeren. We stimuleren de samenkomst van jong en oud.
- 6.** We streven naar maatwerk, zodat ouderen zolang mogelijk thuis kunnen blijven wonen met de juiste voorzieningen/aanpassingen. In je eigen omgeving blijven wonen is

belangrijk voor ouderen. Bijkomend voordeel kan ook zijn dat het kostenbesparend werkt..

7. Thuiszorgorganisaties kunnen meer met familie en kennissen van de oudere samenwerken zodat bepaalde taken verdeeld kunnen worden. Het mes snijdt aan twee kanten: meer betrokkenheid tussen de oudere en familie, burens en vrienden, plus de eenzaamheid krijgt minder kans.

BEREIKBARE EN TOEGANKELIJKE ZORG

We vinden het belangrijk dat zorg bereikbaar is voor iedereen. Iedereen moet gelijke toegang hebben tot de zorg, begrijpelijk voor iedereen. De verschillende mogelijkheden rondom zorg worden zorgvuldig in kaart gebracht en besproken met de cliënt. De beste zorg vindt plaats als we het samen doen, kracht halen uit het samenzijn. De gemeente faciliteert en stimuleert de samenwerking tussen verschillende partijen. De zorgvraag en problematiek verschilt erg per buurt. Het is daarom een onbegonnen zaak om een uniform zorgbeleid te formuleren.

GroenLinks zet in op korte en directe lijnen tussen gemeente, zorgverleners, maatschappelijk werk, jongerenwerk, onderwijs en bewoners. Dit is de kracht van wijkgericht werken.

Bewoners stellen in burgerberaden hun eigen wijkvisie op met daarin hun ideeën, wensen en afspraken voor de wijk. GroenLinks is van mening dat de samenwerking tussen verschillende instanties zorgt voor meerwaarde in kennis, daadkracht en hulp.

1. Er komen in alle wijken laagdrempelige steunpunten waar inwoners met al hun vragen en klachten terecht kunnen. Op deze manier stimuleren we wijkgericht werken.
2. GroenLinks hecht veel waarde aan toegankelijke zorg voor iedereen. Dat betekent dat informatie rondom zorg in begrijpelijke taal gebeurt. Bovendien is de zorg momenteel erg onoverzichtelijk. We investeren in meer structuur, waardoor mensen beter in staat zijn zélf keuzes te maken.
3. Wanneer er sprake is van een gezin met meerdere problemen, werkt de gemeente volgens het principe '1 gezin, 1 plan, 1 regisseur'. In Midden-Groningen hebben we veel jongeren en gezinnen die kampen met meerdere problemen. De verschillende zorgvragen worden door verschillende zorgprofessionals los van elkaar behandeld. Vaak hebben alle verschillende problemen eenzelfde onderliggende oorzaak, die goed in kaart gebracht dient te worden. Eén regisseur helpt het overzicht te behouden en verschillende problemen met elkaar te verbinden.

- 4.** In Midden-Groningen hebben we veel jongeren met een bi-culturele achtergrond. Kinderen en jongeren met een migratieachtergrond vinden vaak moeilijk hun weg naar Jeugdhulp wanneer ze die nodig hebben. We gaan daarom meer aandacht besteden aan culturele verschillen tussen jongeren. Om optimale zorg te bieden aan jongeren met een bi-culturele achtergrond, investeren we in de kennis en kunde van zorgprofessionals op het gebied van cultuursensitiviteit.
- 5.** Zorg wordt geboden op toegankelijke locaties. Alle zorginstellingen dienen rolstoeltoegankelijk te zijn. Daarbij is het belangrijk dat de locatie past bij de zorgvrager. We plaatsen jeugdzorg daarom ook op scholen.
- 6.** We zetten vol in op de uitvoering van het VN-verdrag voor de rechten van mensen met een beperking. Gemeentelijke gebouwen, voorzieningen en (digitale) informatie maken we toegankelijker. We maken een concreet plan van aanpak op diverse leefgebieden. We hebben speciale aandacht voor kinderen met een handicap.
- 7.** Ook sekswerkers verdienen volledige toegang tot zorg. Zij lopen meer risico op onveiligheid, als ze uit beeld verdwijnen. We zorgen voor zichtbare zorg door initiatieven te ondersteunen als inloopsprekuren en vraagbaken. Zo kunnen sekswerkers hulpinstanties vinden en vice-versa. Niet-gespecialiseerde prostitutiehulpverlening bieden we training aan om stigma op sekswerk te verkleinen.
- 8.** Ondersteuning vanuit de WMO wordt soms lastig wanneer de toegankelijkheid thuis niet optimaal is. Niet alle woningen zijn bijvoorbeeld rolstoel toegankelijk, wat voor onnodig verdriet zorgt. De gemeente kan hier ondersteuning bieden om een oplossing te zoeken.
- 9.** GroenLinks is voor continuering van de gezinsverzorgende. Gezinszorg is belangrijk om de rust in huis terug te krijgen.
- 10.** Mantelzorgers zijn onmisbaar. We gaan mantelzorgers beter ondersteunen. Om te voorkomen dat ze overbelast raken, betrekken we mantelzorgers bij het bepalen van de zorgvraag, zetten we tijdig 'respijt zorg' in en maken we ons hard voor betaalde aanwezigheidszorg. De gemeente houdt rekening met specifieke doelgroepen die niet snel om hulp vragen, zoals jonge mantelzorgers en mantelzorgers met een migratie-achtergrond.
- 11.** In Midden-Groningen is het mogelijk om met het persoonsgebonden budget (pgb) zorg van de eigen mantelzorger te betalen of hiervoor iemand anders in te huren. We gaan pgb-ontvangers en mantelzorgers hierop wijzen.
- 12.** GroenLinks zet in op het aantrekkelijker maken van de zorg. Instellingen die door de gemeente gesubsidieerd of gecontracteerd worden, zorgen in de toekomst daarom voor goed werkgeverschap en een fatsoenlijk loon. Zoals betere arbeidsvoorwaarden, minder administratieve lasten en voorrang op een huurwoning.

- 13.** GroenLinks wil dat de gemeente zich actief inzet voor het interesseren van meer jongeren voor een baan in de zorg. Daarmee willen we personeelstekorten in de zorg tegengaan.

PREVENTIE

Échte preventie moet de basis vormen van het gezondheidsbeleid. Er worden verschillende vormen van preventie onderscheiden. De inzet van GroenLinks zal zijn om beleid te stimuleren dat uitgaat van primaire preventie. Dit is een vorm die als doel heeft dat te voorkomen 'gezonde' individuen bepaalde gezondheidsproblemen krijgen. Immers, voorkomen is beter dan genezen. Winst boeken we ook buiten het terrein van de gezondheidszorg. Bijvoorbeeld met een zinvolle dagbesteding, een groene leefomgeving, schone lucht, gezond eten en sociale cohesie in de wijk.

- 1.** We werken in onze dorpen aan voldoende collectieve voorzieningen, cultuur, sport en een aanpak tegen eenzaamheid. In Midden-Groningen zijn veel van deze voorzieningen gecentraliseerd in het centrum van Hoogezand. Deze zijn ook nodig in de voormalig gemeenten Slochteren en Menterwolde.
- 2.** GroenLinks zet zich in tegen (sociale) ongelijkheid en gezondheidsachterstanden, door ook extra aandacht voor taalachterstanden, digitale vaardigheden en laaggeletterdheid te hebben. We investeren in extra ondersteuning op om het aantal laaggeletterden sterk terug te dringen. Bovendien zetten we een steunloket voor digitale ondersteuning. Dit steunloket wordt gerund door studenten.
- 3.** Een veilige jeugd is cruciaal voor een kansrijke start. De gemeente richt zich daarom op preventie, culturele sensitiviteit en nauwe samenwerking met huisartsen, verloskundigen sociale teams en onderwijsinstellingen. Op deze manier kunnen we jongere gezinnen het beste monitoren, om problemen in de toekomst te voorkomen.
- 4.** In Midden-Groningen starten veel problemen bij kinderen al door jeugdtrauma's die in de eerste 1000 dagen na de geboorte worden opgelopen. De eerste 1000 dagen van een kind zijn cruciaal in de ontwikkeling en verdienen daarom extra aandacht. We willen een intensieve monitoring en interventiemogelijkheden, zodat ieder kind een kansrijke start gegund is.
- 5.** Wonen is een eerste levensbehoefte. Dakloze mensen krijgen eerst een huis, pas dan worden andere problemen aangepakt, dit heet 'Housing First'. We willen dat niemand in Midden-Groningen op straat hoeft te slapen.

- 6.** Preventie begint bij het leren over gezond leven. Op scholen wordt actief voorlichting gegeven aan kinderen over een gezonde levensstijl en seksualiteit. Daarnaast worden ouders zoveel mogelijk geïnformeerd over gezonde gewoontes.
- 7.** We vermeerderen de mogelijkheden voor gezonde keuzes. Het kan niet zo zijn dat er ongezonde en goedkope fastfoodplekken zijn, terwijl een gezonde eetgelegenheid te duur is. De gemeente zet actief in op het betaalbaar aanbieden van duurzame, lokale en evenwichtige voeding. Dit stimuleren we ook op scholen.
- 8.** Seksueel overdraagbare aandoeningen zorgen voor veel stress en gezondheidsproblemen. Ten behoeve van de seksuele gezondheid van alle Midden-Groningers regelen we dat testen op seksueel overdraagbare aandoeningen snel en gratis kan. PrEP wordt toegankelijk voor iedereen die een risico loopt op besmetting met HIV.
- 9.** De rol van klimaatverandering wordt vanaf nu duidelijk genoemd en besproken in beleidskwesties die gezondheid betreffen. Andersom wordt gezondheid een centraal thema bij het lokale beleid over klimaatverandering.
- 10.** De gemeente gaat het gesprek aan met medische instellingen om bij te dragen aan een vermindering van hun ecologische voetafdruk. We gaan actief op zoek naar manieren waarop we voedselverspilling, het gebruik van plastic materiaal en afvalverbruik kunnen verminderen. Waar mogelijk faciliteert de gemeente hierin.

ALGEMEEN WELZIJN

GroenLinks stelt het welzijn van de burger voorop. Hoe je in je vel zit, wat zijn je ontwikkelingskansen, hoe ziet je omgeving eruit en natuurlijk nog veel meer. Centraal in het gezondheidsbeleid staat daarom het positieve gezondheidsmodel. Gezondheid valt samen met allerlei andere factoren, als woning, omgeving, relaties enzovoorts. Het positieve gezondheidsmodel plaatst de mensen in een breder perspectief.

In Midden-Groningen vinden we een grote sociale ongelijkheid. Sociale netwerken- en capaciteiten spelen een grote rol in de zelfredzaamheid en welzijn van mensen. We gaan sterk inzetten op het verkleinen van de sociale ongelijkheid door de positie van minderheden te versterken. Dit doen we door leefomstandigheden te verbeteren en te bouwen aan een sterke gemeenschap. GroenLinks zet zich in voor iedereen. Om absoluut welzijn te creëren, is het belangrijk dat iedereen zichzelf kan zijn. We zien teveel verschillen tussen mensen met een migratie-achtergrond en zonder die achtergrond. Ook blijkt dat de LHBTI+ zorg in Midden-Groningen sterk tekort schiet. Niet alleen bij minderheden scoren we slecht, ook mensen met geestelijke gezondheidsproblemen hebben het vaak moeilijk. Maatschappelijke acceptatie van mensen met een beperking is van groots belang.

- 1.** Menstruatiemiddelen, luiers en voorbehoedsmiddelen worden door de gemeente in samenwerking met de producenten gratis aangeboden op verschillende locaties. De gemeente start campagnes om het taboe rondom seksualiteit te doorbreken.
- 2.** Onder jongeren is stress een groeiend probleem. We gaan samenwerken met onderwijsinstellingen, welzijnswerk en sportverenigingen om beginnende psychische problemen en stress bij jonge Midden-Groningers te herkennen en bespreekbaar te maken.
- 3.** We zetten ons in voor Midden-Groningers met geestelijke gezondheidsproblemen. Met hulp en ondersteuning zorgen we dat zij zich thuis voelen in hun wijk en weerbaarder worden. We streven naar een divers aanbod van verschillende vormen van begeleid wonen en voldoende inloopcentra, GGZ-informatiepunten en time-outvoorzieningen voor mensen in crisis.
- 4.** Mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB) lopen op school of het werk vaak tegen problemen aan, omdat hun beperking niet wordt herkend of erkend. Wij zetten ons in voor meer kennis en expertise in de hulpverlening voor deze groep. Met tijdige signalering, begeleiding op school, besef bij de werkgever en ondersteuning vanuit de omgeving zorgen we ervoor dat Midden-Groningers met een LVB zonder problemen kunnen meedoen.

- 5.** We maken met basisscholen, de jeugdgezondheidszorg, kinderopvangorganisaties en buurtteams afspraken over bewustwording van genderstereotypen en culturele sensitiviteit tegen onbewuste verschillen in gedrag tegenover jongens en meisjes.
- 6.** GroenLinks ziet graag dat iedereen zichzelf kan zijn. Helaas is dat nu nog niet altijd zo. We ondersteunen LHBTQI+ jongeren in Midden-Groningen met specifiek beleid op het vlak van onderwijs, gezondheidszorg, cultuur en veiligheid. Zo zet GroenLinks zich in voor gedegen voorlichting op elke school en goede samenwerking tussen vertrouwenspersonen en jeugd-GGZ. Ook zorgen we voor een plek in de dorpen waar LHBTQI+ jongeren samen kunnen komen.
- 7.** Transgenders komen veel onbegrip en weerstand tegen. GroenLinks vindt dat de gemeente in gesprek gaat met maatschappelijke organisaties, zoals huisartsen, om die weerstand te doen verminderen.

SPORT

Bij de positieve gezondheid is sport een belangrijk element. GroenLinks vindt het van belang om hier veel aandacht voor te hebben, Niet alleen voor de topsporter, de getrainde liefhebber maar ook voor de oudere, de obesitas lijder, de roker en anderen die hun stoel amper uitkomen.

- 1.** Jong geleerd is oud gedaan. Het is daarom belangrijk om kinderen van jongs af aan te stimuleren om te bewegen, spelen en sporten. We willen dat kinderen op school kennismaken met verschillende sporten en spellen en dat hun leefomgeving uitnodigt tot bewegen.
- 2.** We willen de sportdeelname onder kinderen uit sociaal economisch zwakke wijken vergroten. Dit doen we door bijvoorbeeld buurtsportcoaches, gratis sportactiviteiten in de wijk, het instellen van een sportpas en het verlagen van de financiële drempel.
- 3.** Als we het hebben over sport, wordt vaak aan jongeren gedacht. Toch kent sport geen leeftijd. Om gezond oud te worden, is het belangrijk om in beweging te blijven. We stimuleren een leven lang sporten. We ondersteunen (eenzame) ouderen hierbij, met hulp en aanmoediging van bijvoorbeeld de Ommetjes-app, buurtsportcoaches en zorgverleners. Ook stimuleren we Midden-Groningse ouderen om in georganiseerd verband te sporten en bewegen.
- 4.** We maken ons hard voor een inclusieve sportcultuur. Binnen sportverenigingen is geen plaats voor verbaal- en fysiek geweld, seksisme, uitsluiting, discriminatie en racisme. We moedigen de clubs en verenigingen in Midden-Groningen aan om zich in te zetten voor de acceptatie van de LHBTQI+ gemeenschap in de sport. Ook sporen

we clubs en verenigingen aan mensen met een beperking bij hun activiteiten te betrekken.

- 5.** Veilig kunnen sporten is belangrijk. De gemeente investeert in veilige sportomstandigheden. Dat betekent dat zij faciliteert bij het verbeteren van de kwaliteit van bijvoorbeeld voetbalvelden. Bovendien is het van belang dat er voldoende verlichting is op en rondom sportvelden. Op deze manier kunnen we optimaal gebruik maken van de sportfaciliteiten in onze gemeente.
- 6.** We willen nieuwkomers op een laagdrempelige manier kennis laten maken met sport en bewegen. Sport en beweging kan nieuwkomers helpen met participeren. In deze informele sfeer leren ze op sportieve wijze de Nederlandse taal.
- 7.** Leren zwemmen is van levensbelang. We willen daarom dat alle scholen weer zwembaden gaan aanbieden. We steunen (kleine) sportverenigingen hierin.
- 8.** We stimuleren intensiever gebruik van sportaccommodaties, ook voor andere sociale activiteiten, zoals huiswerkbegeleiding.
- 9.** Sportverenigingen zijn afhankelijk van vrijwilligers. We ondersteunen deze vrijwilligers waar mogelijk en waar nodig.
- 10.** Als sportverenigingen of -clubs (dreigen te) verdwijnen, zoekt de gemeente in de toekomst actief zoeken naar mogelijkheden voor herstart. Dit is vooral belangrijk bij kleine verenigingen, met een minder grote en krachtige organisatie en vaak gevestigd in sociaaleconomisch zwakke wijken.
- 11.** Sport kan ook buiten een vereniging of organisatie. Joggen, skeeleren, fietsen, trimmen zijn daarvan slechts enkele voorbeelden. De gemeente draagt zorg voor voldoende veilige mogelijkheden voor deze sporters, in straat en park.

INVESTEREN IN DE JEUGD

Kinderen verdienen het om gezond en veilig op te groeien in de gemeente. GroenLinks wil voorkomen dat gezinnen bij jeugdzorg terecht komen, door vroegtijdig in te grijpen kunnen vele problemen vermeden worden. Uit onderzoek is gebleken dat de eerste drie levensjaren van een kind ontzettend belangrijk zijn voor een kansrijk leven. Armoede, een ongezonde leefomgeving en taalachterstand en onvoldoende onderwijs leiden tot een valse start.

Corona heeft een enorme impact gehad op de jeugd van Midden-Groningen. Voor de gemeente is er nu werk aan de winkel: de mentale schade die jongeren hebben opgelopen moet zoveel mogelijk worden beperkt. Scholen moeten de ruimte krijgen om achterstanden in te halen en het is noodzaak dat jongeren weer de ruimte krijgen om elkaar te ontmoeten. GroenLinks wil samen met de gemeente hierin een betekenisvolle rol spelen. Onze kinderen zijn de toekomst van onze gemeente, daarom is het waardevol om de jeugd een stem te geven binnen de gemeente.

Onderwijs is uiteraard gericht op een toekomst in de maatschappij. Zelfredzaamheid, sociaal gedrag en het verkrijgen van een baan.

Ook de waarde van digitale vaardigheden kinderen

TALENTONTWIKKELING EN ONDERWIJS

- 1.** Om een goed pedagogisch klimaat te creëren, is het belangrijk dat de lijntjes tussen kinderopvang, basisschool en voortgezet onderwijs zo kort mogelijk zijn. Hierin is het ook van belang dat scholen op de hoogte zijn van de thuissituatie van het kind. Dit voorkomt vervelende situaties en misverstanden die de voortgang van kinderen belemmerd.
- 2.** GroenLinks vindt dat de ontwikkeling van kinderen voorop staat. Onderwijs bestaat niet alleen uit basisvakken als taal en rekenen (ook belangrijk) maar met interscolaire themadagen met thema's als natuur, geloof of cultuur verrijk je de schooltijd, met het Kielzog bijvoorbeeld en de cultuurcoaches ook al gebeurt.
- 3.** De school is altijd veilig en aantrekkelijk, zowel binnen de muren als de directe omgeving. Daarnaast is de bereikbaarheid van belang, fietsroutes naar de school en 'kiss and ride' plekken op gepaste afstand. GroenLinks zet zich in voor een 'schoolzone' rondom iedere school, waar ongewenste situaties niet voorkomen. In een schoolzone kunnen kinderen verantwoord spelen, zonder gehinderd te worden door snel rijdend verkeer.
- 4.** Een verbetering van de communicatie tussen scholen en ouders/verzorgers komt ten goede aan de ontwikkeling van het kind. Door tijd en menskracht beschikbaar te

stellen kan de communicatie worden geoptimaliseerd. De ouders kunnen dan beter en gericht helpen met knelpunten waar het kind tegenaan loopt.

- 5.** Ieder kind verdient het (passend) onderwijs dat bij haar hoort. Het aanbod moet in de gemeente goed gedekt zijn, zodat geen een kind onnodig ver hoeft te reizen.
- 6.** Het is hard nodig dat er meer personeel in het onderwijs komt, om extra begeleiding goed en consequent aan te kunnen bieden. Als gemeente is het belangrijk dat we er alles aan doen om deze tekorten tegen te gaan, bijvoorbeeld door meer jongeren te interesseren voor een baan in het onderwijs.
- 7.** Er is een jongerencoach die zich bezighoudt met jongeren zonder goede basisopleiding. Deze coach breidt haar taak uit en benadert daarnaast alle jongeren die geen baan kunnen vinden.
- 8.** Er is een groot netwerk nodig van organisaties die voorlichting en presentaties geven op scholen. Zo krijgt ieder kind een inkijk welke beroepen er zijn. Daarmee worden ze geholpen bij hun (opleidings- of beroeps-) keuze die ze op relatief jonge leeftijd al moeten maken. Het is belangrijk dat scholieren hier zo goed mogelijk op verschillende manieren over geïnformeerd worden.
- 9.** We zien graag meer groene schoolpleinen verschijnen. Dit is niet alleen belangrijk voor het klimaat en de stadsnatuur, maar ook voor de leefbaarheid. We stimuleren en ondersteunen leerlingen, ouders en buurtbewoners om de groene schoolpleinen samen te onderhouden.
- 10.** GroenLinks pleit voor meer toegankelijke studieplekken voor jongeren. Voor hen is het belangrijk dat ze in alle rust kunnen studeren. Vanuit de gemeente liggen er mogelijkheden om dit te faciliteren. GroenLinks wil verder met de reeds genomen initiatieven.
- 11.** We geven jongeren de mogelijkheid om elkaar buitenschools te ontmoeten in al bestaande faciliteiten. Bijvoorbeeld in een gymlokaal of een muziekzaal in plaatselijke scholen of buurtcentra.
- 12.** De bibliotheek is een leerzame omgeving, die ook in kleinere kernen hun nut bewijzen. Het is daarom belangrijk dat ze in stand gehouden worden. De toegankelijkheid en de bekendheid zijn van belang. Veel mensen weten nog niet wat de mogelijkheden zijn, en weten niet dat boeken door ieder jonger dan 18 gratis geleend kunnen worden.
- 13.** We maken lezen aantrekkelijker via de bibliotheken en door vaker voorleesuurtes te organiseren op school, in de bibliotheek of bij de mensen thuis. Onze gemeente kent een hoog gehalte laaggeletterden. GroenLinks maakt zich hard om dit de komende jaren te verhelpen. Tevens heeft nog niet ieder kind in Midden-Groningen de middelen

om thuis in contact te komen met literatuur en andere vormen van de Nederlandse taal. Des te belangrijker het is dat de gemeente meer aanspoort tot lezen.

- 14.** Er komen meer laagdrempelige themadagen voor de jeugd, die eventueel tegen een kleine vergoeding bezocht kunnen worden. Op deze manier kan de jeugd op een leuke en leerzame manier kennismaken met verschillende thema's/beroepen. Dit hoeft niet persé vanuit een school, maar zou bijvoorbeeld ook kunnen op een willekeurige vrije dag. Op deze manier leren kinderen anderen kennen met dezelfde interesses. De themadagen kunnen georganiseerd worden samen met de bestaand actieve verenigingen. De gemeente ondersteunt en bedenkt niet te veel kaders of belemmerende regels.
- 15.** Er is een betere aansluiting tussen opleidingen en het werkveld nodig. Hiervoor komt tenminste jaarlijks een overleg tussen onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven. De gemeente is regisseur en initiator. Bovendien ziet GroenLinks graag dat de gemeente met scholen in gesprek gaat voor bredere voorlichting vanuit diverse organisaties, zodat ieder kind een inkijk wordt geboden in welke beroepen er zijn.

JEUGDZORG

Hoe vervelend het ook is, niet ieder kind heeft een fijne thuissituatie. Ieder kind moet veilig kunnen opgroeien. Waar dat nodig blijkt, wordt gezocht naar hulp in het gezin of met hulp van de omgeving. Een kleinere stap is een kinderopvang. Dit biedt zowel kind als ouder rust en ruimte tot ontwikkeling. GroenLinks ziet dat jeugdzorg gebiedsgericht en laagdrempelig wordt ingevuld.

- 1.** Bij eventuele wachtlijsten in de kinderopvang, is er een voorrang voor kwetsbare groepen. Zij hebben de opvang hard nodig.
- 2.** Om baby's en peuters zo gezond mogelijk te laten opgroeien, willen we dat het programma Kansrijke Start wordt voortgezet.
- 3.** We willen op scholen een 'Ondersteuner Jeugd en Gezin' plaatsen. Door een OJG te plaatsen op scholen kunnen ouder en kind laagdrempelig hulp ontvangen. Het gezin wordt als het even kan, betrokken bij de kinderen die leren hoe ze zelf verantwoordelijk kunnen zijn, hun eigen leven kunnen leiden.
- 4.** In onze gemeente hebben we ontzettend veel jongeren, daar horen jongerencentra bij. Door op kleine schaal te werken, bijvoorbeeld binnen buurten of wijken, hebben jongeren een optimaal zicht op de problemen in de wijk. Er zijn meer jongerenwerkers nodig om het werk aan te kunnen. Zij kunnen actief zijn binnen de vele wijken en dorpen die Midden-Groningen heeft.
- 5.** Jeugdzorg mag niet stoppen wanneer een kind 18 is geworden. Het is daarom belangrijk dat er een verlengde jeugdzorg komt, zolang als nodig is. Passende hulp kan niet abrupt stopt wanneer iemand een bepaalde leeftijd bereikt heeft.
- 6.** Samenwerking tussen scholen en jeugdzorg is belangrijk. Korte lijntjes zijn daarin onmisbaar. School en jeugdzorg hebben als geen ander inzicht op het leven van kinderen. Door de krachten zoveel mogelijk te bundelen, kunnen eventuele problemen vroegtijdig opgelost worden of wellicht zelfs voorkomen.
- 7.** De praktijkondersteuner ondersteunt de huisarts bij de begeleiding en behandeling van patiënten met psychische, psychosociale of psychosomatische problemen. Deze belangrijke taak wordt uitgebreid.

KANSENGELIJKHEID EN JONGERENWERK

Kansengelijkheid begint niet bij onderwijs, maar bij een goede (financiële) thuissituatie. Onderwijs is belangrijk, maar is niet zaligmakend. De thuissituatie en de directe dagelijkse omgeving spelen eveneens een grote rol wanneer we het hebben over kansengelijkheid. Misschien is de huiselijke omgeving (en de straat) nog belangrijker dan het onderwijs.

- 1.** Scholen zijn de aangewezen plekken waar leerlingen met verschillende achtergronden elkaar ontmoeten. De scholen kunnen hieraan invulling geven met burgerschapsonderwijs, niveau-overstijgende projecten en vriendschapsscholen. De gemeente stimuleert deze vormen met voorlichting en gesprekken.
- 2.** Er komen subsidies om het personeel te trainen in het omgaan met structurele uitsluiting. Op scholen, jeugdcentra en sportclubs ontmoeten ontzettend veel kinderen van verschillende culturen elkaar. Om deze plekken zo fijn mogelijk te maken voor iedereen, is het van belang dat de begeleiding om kan gaan met uitsluiting op welke vorm dan ook.
- 3.** Midden-Groningen maakt subsidie vrij voor scholen om docenten te trainen in het omgaan met structurele uitsluiting zoals racisme en discriminatie. De docenten worden zich bewust van hun eigen vooroordelen. De gemeente draagt op deze wijze een steentje bij aan breed inclusief onderwijs: onderwijs waaraan elk kind volwaardig en veilig kan deelnemen.
- 4.** We willen dat op scholen goede programma's zijn rond pesten en uitsluiting. Zodat elk kind in Midden-Groningen zich geaccepteerd en veilig voelt.
- 5.** Er zijn meer ontmoetingsplekken voor de jeugd nodig. Veel hangplekken zijn verouderd, in de tijd van digitalisering is het voor jeugd niet altijd aantrekkelijk elkaar 'in het echt' te ontmoeten, terwijl dit toch enorm belangrijk is. Mede door corona hebben kinderen en leerlingen elkaar vaker online gezien dan in levende lijve, het is belangrijker dan ooit om ontmoetingsplekken te creëren.
- 6.** GroenLinks wil bevorderen dat Jongeren ook buiten schooltijd met leren bezig zijn, al dan niet op een passieve manier. Leren gaat verder dan alleen het onderwijs, het is belangrijk dat kinderen zich zo vaak mogelijk in een stimulerende omgeving bevinden, om de ontwikkeling te optimaliseren.
- 7.** De gemeente zorgt samen met de scholen voor voldoende stageplaatsen en leerwerktrajecten bij de verschillende gemeentelijke afdelingen.
- 8.** Er zijn meer en kortere lijntjes nodig tussen instanties die werken met jongeren. Denk aan scholen, sportverenigingen, jongerencentra of een bibliotheek. Door instanties goed met elkaar te laten communiceren kunnen jongeren optimaal begeleid worden.

Ook kunnen door samenwerkingsprojecten kinderen leuke ervaringen opdoen. De gemeente kan hier een regisserende rol in spelen.

SAMENLEVING VOOR IEDEREEN

GroenLinks kiest voor een samenleving waarin alle bevolkingsgroepen kunnen meedoen. Arm of rijk, oud of jong, hoog of laag opgeleid, gezond of met een beperking, seksuele geaardheid, ras, geslacht of culturele achtergrond: Midden-Groningen is een thuis voor iedereen. Diversiteit is een verrijking van de samenleving. Het is onze taak als overheid om voorwaarden te scheppen zodat mensen zich verbonden met elkaar voelen, zich kunnen ontplooien en hun eigen leven vorm kunnen geven.

Corona heeft schade aangericht in onze samenleving. Theaters waren dicht, sportclubs gesloten. Wij zien het als een belangrijke opgave het sociale leven te hervatten. De solidaire samenleving is een vorm van beschaving, want wie vandaag kansrijk is, kan morgen kansarm zijn.

OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID

- 1.** Veiligheid is van levensbelang voor iedereen. De aanwezigheid van politie op straat voelt voor de één prettig, voor een ander bedreigend. GroenLinks legt het accent vooral op sociale veiligheid, die tussen de mensen onderling. We dringen de onveiligheid in de dagelijkse leefomgeving zoveel mogelijk terug, door aandacht te schenken aan allerlei vormen van grensoverschrijdend gedrag, discriminatie en criminaliteit. Bestrijding begint bij preventie, we helpen mensen hun leven beter op orde te krijgen. Hierbij gaan we uit van de kracht van de gemeenschap. Samen zorgen we voor een veilig Midden-Groningen!
- 2.** Criminaliteit is een uitlaatklep. Investeren in armoedebestrijding, goede geestelijke gezondheid en een veilige inrichting van de openbare ruimte komt de veiligheid van Midden-Groningen ten goede.
- 3.** We zien dat met name jongeren het slachtoffer worden van online intimidatie en pesterijen. GroenLinks wil dat dit stopt. De gemeente zet campagnes op om cyberpesten, sextortion en shaming in Midden-Groningen bespreekbaar te maken. We gebruiken onze connecties met de scholen en de jongerenwerkers om ook online jongerenwerk op te zetten.
- 4.** Pesten gebeurt niet alleen door leerlingen onderling, maar soms ook door docenten naar leerlingen. Goede gesprekken met leraren helpen ook hen op het rechte spoor houden, net als het benoemen van voldoende vertrouwenspersonen.

- 5.** Het gebeurt te vaak dat vrouwen, LHBTQIA+'ers en mindervaliden zich 's nachts onveilig voelen. We investeren in 'safe streets', dat zijn routes die veiliger zijn ingericht en voldoende verlicht.
- 6.** Het is belangrijk om positieve voorbeelden in de buurt te hebben. We investeren in rolmodellen, mentoren en ervaringsdeskundigen in iedere wijk. De aanwezigheid van zo'n rolmodel werkt inspirerend op scholen, in de wijk en bij maatschappelijke organisaties. Op deze manier leren we kinderen vanaf jonge leeftijd hoe ze conflicten kunnen oplossen, al dan niet vermijden.
- 7.** De gemeente gaat zorgvuldig om met de digitale gegevens en informatie van haar inwoners. Inwoners geven in de toekomst te allen tijde specifiek toestemming geven voor het delen van de persoonsgegevens. Inwoners hebben het recht om het delen van gegevens onvoorwaardelijk stop te zetten.
- 8.** Camera's leiden niet tot een groter gevoel van veiligheid en helpen niet tegen geweld. Wel gaan ze ten koste van het recht op privacy. In het geval van een terugkerend veiligheidsprobleem willen we daarom slechts tijdelijk een gerichte cameratoezicht in Midden-Groningen toestaan. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan een structurele oplossing, bijvoorbeeld door een herinrichting van straten.
- 9.** Wijkboa's en wijkagenten spelen een belangrijke rol bij het voorkomen van crimineel gedrag. Een goede band met inwoners, scholen en buurthuizen komt signalering van criminele betrokkenheid en radicalisering ten goede. Ouders hebben hun eigen specifieke rol hierin.
- 10.** We willen dat agenten meer een afspiegeling vormen van de samenleving. We zetten in op het terugdringen van etnisch profileren. Hiertoe is het belangrijk dat boa's en agenten meer scholing krijgen over diversiteit en inclusie.
- 11.** We maken drugsgebruik zo veilig mogelijk. Tegelijkertijd gaan we verslaving en criminaliteit tegen. GroenLinks wil dat drugs in de toekomst gratis en anoniem getest kunnen worden. Drugsverlaafden helpen we afkicken.
- 12.** We spannen ons actief in voor verdere legalisering van productie en verkoop van softdrugs (wiet en hasj) in Midden-Groningen. Het bezit van kleine hoeveelheden drugs (ook harddrugs) voor persoonlijk gebruik zou niet tot een strafblad mogen leiden.
- 13.** In Midden-Groningen is wapenbezit onder jongeren een groeiend probleem. Jongeren geven aan zich niet veilig te voelen in hun omgeving. We gaan dit tegen door de sociale positie van gezinnen en wijken te verbeteren. Daarnaast komt er een centraal punt waar wapens anoniem ingeleverd kunnen worden. Dit geldt ook voor vuurwapens.

- 14.** Het is belangrijk dat psychische verwarring wordt onderscheiden van criminaliteit. We willen dat personen die verward gedrag vertonen, hulp krijgen van een speciaal team van geestelijke gezondheidsspecialisten, dat snel in actie kan komen. Dit team ontlast daarmee de politie, die ingezet kan worden voor het opsporen en aanpakken van daadwerkelijke criminaliteit.

IEDEREEN DOET VOLWAARDIG MEE

De gemeente is verantwoordelijk voor de bewaking van algemene mensenrechten en zorgt voor een passend beleid. Midden-Groningen draagt actief bij aan de bevordering van participatie, anti-discriminatie en inclusie van groepen in kwetsbare en achtergestelde posities. Discriminatie wordt stevig aangepakt. Iedere vier jaar kijken we hoe Midden-Groningen opkomt voor mensenrechten, met specifieke aandacht voor de rechten van bijvoorbeeld kinderen of mensen met een beperking.

- 1.** GroenLinks staat open voor de opvang van vluchtelingen, die door oorlog en geweld hier een veilig heenkomen zoeken. De gemeente blijft ook de komende jaren bereid om asielzoekers op te vangen. Statushouders en vluchtelingen krijgen optimale ondersteuning.
- 2.** Ontmoetingsmogelijkheden met de lokale bevolking en organisaties bevorderen we actief.
- 3.** Alle openbare voorzieningen van de gemeente zijn toegankelijk voor iedereen. Of je nu in een rolstoel zit of slechtziend bent, openbare voorzieningen zijn voor alle Midden-Groningers. We zetten hiertoe een klankbordgroep op, bestaande uit ervaringsdeskundigen, die de gemeente gevraagd én ongevraagd advies geven over de toegankelijkheid van de openbare ruimte.
- 4.** Discriminatie bestrijden kunnen we niet alleen. Dat doen we samen met partners, zoals sportverenigingen, onderwijsinstellingen, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Met hen formuleren we een anti-discriminatiepact.
- 5.** De gemeente heeft een voorbeeldfunctie. We zorgen er daarom voor dat de gemeentelijke organisatie een afspiegeling is van Midden-Groningen.
- 6.** Met een team van bewoners verspreid over de gehele gemeente geeft gevraagd en ongevraagd advies aan het gemeentebestuur en de gemeenteraad over hoe het participatiebeleid beter vormgegeven kan worden. Deze groep heeft kennis en praktijkervaring met inclusieve participatie.

- 7.** Bij de opening van het huis van Cultuur en Bestuur is een kinderraad geïnstalleerd. De uitkomsten hiervan worden in de raad besproken. We gaan experimenteren met jongerenraden die ook zelf besluiten mogen nemen.
- 8.** GroenLinks schenkt specifiek aandacht aan de emancipatie van minderheden. Huiselijk geweld verhindert de emancipatie en participatie van met name vrouwen, ouderen en kinderen. Uit ervaring en onderzoek weten we dat alleen nazorg (achteraf) niet afdoende is bij ernstig en structureel huiselijk geweld. We beschermen de veiligheid van gezinnen door te zorgen voor een brede en innovatieve samenwerking tegen huiselijk geweld.
- 9.** Sinds 2021 ligt de regie voor inburgering van nieuwkomers opnieuw bij de gemeente. Dat biedt veel nieuwe kansen. GroenLinks wil het vraagstuk niet te smal benaderen, we versterken de positie van vrouwelijke statushouders. We verbreden hun toegang tot werk en opleiding.

KUNST EN CULTUUR

Kunst en cultuur zijn geen luxe, maar horen bij het dagelijkse leven. Tijdens de lockdowns in de coronapandemie hebben we het theater, de bibliotheek en de amateurkunst gemist. We hebben op dit gebied wat in te halen en moeten ons inzetten voor volledig herstel van deze sector. Cultuur zorgt voor leven in de brouwerij, biedt ontmoetingsruimte, mensen gaan met elkaar in gesprek en leren elkaar te waarderen. Het theater Kielzog (op een na het grootste theater in provincie Groningen) zorgt voor een breed en aantrekkelijk aanbod van muziek en theatervoorstellingen. De omgeving rondom het huis voor Cultuur en Bestuur is een aantrekkelijke plek voor ontmoeting en uitgaan geworden. GroenLinks is hier trots op. Evenementen en festivals, zoals De Watervloot en Art Carnivale zetten onze gemeente in de ruimere omgeving op de kaart.

GroenLinks zet zich in om kunst en cultuur zo toegankelijk mogelijk te maken. Dat betekent dicht bij huis en van jongs af aan.

- 1.** De gemeente betreft inwoners actief bij het maken en beleven van kunst en cultuur, door kinderen er op school mee te laten kennismaken, wijkcultuurhuizen te koesteren en ruimte te geven aan tijdelijke initiatieven en experimenten.
- 2.** Cultuureducatie draagt bij aan de ontwikkeling van creatieve en kritische kinderen en jongeren. Daarom bevordert de gemeente de samenwerking tussen scholen, kunst en culturele instellingen in Midden-Groningen. GroenLinks wil meer budget voor de inzet van vakleerkrachten op scholen en centra voor de kunsten.
- 3.** De gemeente laat zien dat cultuur omarmd wordt als essentiële bouwsteen van de Midden-Groningse samenleving. Op de gemeentesite wordt daarom een expliciete

knop 'cultuur' toegevoegd, waar culturele activiteiten via een evenementenkalender gepromoot worden.

- 4.** Kunst en cultuur verbindt mensen. We vinden daarom dat iedereen toegang kan hebben tot activiteiten. Dat geldt voor het aanbod, maar ook voor het maken. We bouwen aan een Midden-Groningen waarin alle vormen van creativiteit gestimuleerd worden en de ruimte krijgen. Door te investeren in mensen, ideeën en samenwerking is er een gevarieerd en inclusief aanbod.
- 5.** Bij Kielzog kunnen oud en jong hun muzikale en kunstzinnige talenten ontwikkelen in een inspirerende en professionele omgeving. Educatie zorgt voor interesse van de inwoners en stimuleert zo een rijke en actieve amateurkunst. We zetten in op lessen en workshops in álle kernen. In de dorpen en buurten worden amateurgezelschappen gefaciliteerd.
- 6.** GroenLinks wil dat de gemeente de coronasteun aan culturele instellingen, voorzieningen en makers voortzet zolang dat nodig is.
- 7.** Met de inzet van incidentele subsidies stimuleren we de jaarlijks terugkerende grotere culturele activiteiten. Voorbeelden zijn Tuin&Kunst-5daagse, een cultureel festival, een kunstmarkt en een open podium.
- 8.** De Bibliotheek is een laagdrempelige voorziening waar je niet alleen boeken kunt lenen, maar die ook steeds belangrijker is voor de informatievoorziening. Er wordt ingezet op een leven lang leren. Inwoners kunnen er hun digitale vaardigheden bekwamen en er wordt ingezet op het verhogen van de geletterdheid. Nieuwe Nederlanders kunnen gratis gebruik maken van de bibliotheek.
- 9.** Kunst en cultuur brengen de wereld dichtbij. Veel verschillende etnisch-culturele organisaties leiden een schaduwleven als het aankomt op cultuur. De gemeente gaat actief op zoek naar een samenwerking met culturele minderhedenorganisaties en biedt hen ruimte voor voorstellingen en repetities. We trekken ruim budget uit om de culturele positie van minderheidsgroepen te versterken.
- 10.** Belangrijke religieuze- en culturele feestdagen worden toegankelijk gemaakt voor alle Midden-Groningers. De vieringen van feestdagen als Divali (het lichtjesfeest) of Eid (suikerfeest) worden grootser gedaan in bijvoorbeeld het Kielzog.
- 11.** We organiseren meer multiculturele evenementen. Denk hierbij aan grote multiculturele diners rondom de kerst, maar ook aan dansoptredens waar mensen uit de verschillende culturele gemeenschappen worden uitgenodigd op te treden.
- 12.** We hebben in onze gemeente een behoorlijke diversiteit aan cultureel erfgoed. Plaatsen als de Fraeylemaborg worden nog altijd goed bezocht. Toch is het cultureel erfgoed nog niet even toegankelijk voor iedereen. Monumenten vertellen een verhaal.

We kiezen ervoor om dat verhaal vanuit verschillende perspectieven te vertellen, zodat meer mensen zich verbonden voelen met de monumenten in Midden-Groningen.

- 13.** We verbinden natuur en cultuur. Culturele projecten die in de natuur plaatsvinden, als het Roegwold Klassiek, stimuleren we. Bovendien dragen we op deze manier bij aan het bewustzijn van onze relatie met de natuur.

(GROENE) ECONOMIE EN WERKGELEGENHEID

GroenLinks staat voor een groener, gezonder en gas(t)vrij Midden-Groningen! We stellen hoge eisen aan nieuwe en bestaande locaties voor bedrijventerreinen. De bestaande worden grondig onder de loep genomen, groener en duurzamer gemaakt. In de economie en de arbeidsmarkt is veel groene winst te behalen, mits we de mogelijkheden goed benutten. Ondernemerschap willen we stimuleren, zij zijn creatief en hebben lef. Veel Midden-Groningse ondernemers spelen al in op maatschappelijke uitdagingen als duurzame energie. Het is hoog tijd dat we onze economie toekomstbestendig maken. GroenLinks wil de positie van ZZP-ers versterken en verankeren in het economisch beleid. De komende jaren zetten we ons ervoor in dat zelfstandigen worden erkend als economische factor die van belang is voor onze gemeente. Zij moeten de ruimte krijgen om te ondernemen.

ECONOMIE

GroenLinks staat voor een eerlijke economie waaraan iedereen naar eigen mogelijkheden kan bijdragen. We zetten in op innovatief en maatschappelijk verantwoord ondernemen en voor groene technologieën, waar louter duurzame energie gebruikt wordt. Er ontstaat een schone, innovatieve economie waarin bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden samenwerken waarmee de regionale economische structuur versterkt wordt. De toekomst is aan een circulaire economie, waarin productie-en afval kringlopen gesloten zijn. Een economie die niet vervuילend is, maar waar 'afval' een grondstof is voor nieuwe productieprocessen (cradle-to-cradle).

- 1.** We willen het Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie structureel inzetten. We bieden instrumenten, kennis en netwerken aan MKB-ers om duurzaam te ondernemen en Midden-Groningen loopt voorop bij het circulair bouwen en slopen van gebouwen en infrastructuur.
- 2.** De Groningse economie is in 2030 voor 50% circulair is en in 2050 voor 100%.
- 3.** GroenLinks wil dat Midden-Groningen bedrijven stimuleert kringlopen te sluiten voor hun verbruik van energie, water en grondstoffen. Steeds meer bedrijven zijn hier zelf al mee bezig, soms om kosten te besparen, maar ook om koploper te zijn in nieuwe duurzame en kennisintensieve markten.

4. Het bedrijfsleven legt verantwoording af voor de invloeden die de activiteit heeft op onze gezondheid, het sociale leven en maatschappelijk welzijn. De industrie kan alleen bestaan wanneer het behoud van het kwetsbare ecosysteem gegarandeerd is. De energiebesparingsplicht voor bedrijven wordt actief gehandhaafd.
5. In Midden-Groningen worden de bedrijven gestimuleerd om hun productieprocessen te verduurzamen. We willen het MKB actief ondersteunen om besparende maatregelen door te voeren. Grondstoffenverbruik wordt zo veel mogelijk teruggedrongen.
6. De gemeente faciliteert mensen die zich om-, her- of bijscholen naar kansrijke banen in de energietransitie. We trekken daarbij op met de provincie, kennisinstellingen en bedrijven in het Noorden.
7. Om de overgang naar een duurzame, innovatieve economie meer ruimte te geven, pleit GroenLinks voor regelarme zones: burgers en bedrijven krijgen daar meer ruimte om samen met overheden en kennisinstellingen te experimenteren met nieuwe duurzame producten en diensten.
8. GroenLinks ondersteunt groene startups en bedrijven die zich richten op vraagstukken rondom schone en slimme mobiliteit, voeding en gezondheid, groene energie en chemie.
9. Op alle te bouwen (fabrieks-)daken komen verplicht zonnepanelen en we eisen een garantie dat overtollige energie aan het elektriciteitsnet geleverd kan worden. Ook stellen we eisen aan de inrichting van de bedrijventerreinen, met als doel om hitte tegen te gaan (groene inrichting) en zuinig om te gaan met water, ruimte en natuur.

WERK EN ONDERNEMEN

De gemeente werkt samen met andere gemeenten in de regio om nieuwe werkgelegenheid te kunnen binnenhalen. Omdat er op dit moment meer vacatures dan werklozen zijn, gaan bedrijven, sociale diensten en UWV onder regie van de gemeente elkaar meer opzoeken, met het doel de vacatures ingevuld te krijgen. Ook het onderwijs speelt hier op de langere termijn een belangrijke rol. Nieuw geschoolde werknemers vormen een aantrekkelijke pool.

1. Werklocaties zijn goed bereikbaar met het openbaar vervoer of met bedrijfsvervoer.
2. Vanuit de Sociale Dienst wordt actief contact gezocht en onderhouden met ondernemers in onze gemeente. Alle mogelijkheden voor leerwerktrajecten, stage en werk worden benut. De werkzaamheden zijn nuttig, zinvol, worden goed begeleid en zijn gericht op het vinden van regulier werk.

- 3.** GroenLinks zet zich ervoor in dat medewerkers die uitstromen vanuit de sociale werkvoorziening goed begeleid worden naar een nieuwe baan. Met minimaal het behoud van het huidige inkomensniveau.
- 4.** Inwoners en bedrijven die een innovatief, duurzaam project willen starten, worden door de gemeente ondersteund bij het ontwikkelen van de plannen en het zoeken naar financiering.
- 5.** In regioverband neemt de gemeente het initiatief om "Maakplaatsen", werkplaatsen of creatieve broedplaatsen door de hele provincie op te zetten. Op deze plekken kunnen studenten, omscholers of zzp-ers terecht om hun kennis en vakmanschap te vergroten. Ze kunnen daar ook een eigen onderneming opstarten of voortzetten.
- 6.** Verdere uitbouw van de samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijsinstellingen op zowel mbo, hbo als universitair niveau is noodzakelijk om de gewenste aansluiting te verkrijgen. Zo nodig neemt de gemeente hier de regierol en neemt initiatieven hiertoe.
- 7.** BWRI creëert nieuwe kansen voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt, door opleiding, omscholing en leer- werktrajecten aan te bieden.
- 8.** De gemeente vervult een voorbeeldfunctie door bij haar diensten en aanbestedingen aandacht te geven aan de inzet van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt.
- 9.** In Corona-tijd is er een loket opgericht ter ondersteuning van zelfstandige ondernemers. GroenLinks wil dat dit loket ook na Corona blijft. Zo kan de gemeente de contacten verbeteren met zelfstandigen en gemakkelijker ondersteuning verlenen met raad en daad. Het steunpunt wordt uitgebreid met steun aan jongeren, ZZPers en startups die als impact-ondernemers willen beginnen.
- 10.** Afzonderlijke zelfstandigen (ZZP'ers) kunnen zich in groepsverband inschrijven op aanbestedingen van de gemeente.
- 11.** De gemeente ontwikkelt een integrale visie op de sociale zekerheid van zelfstandigen, waarin elementen als de bijstandsverlening voor zelfstandigen en voorzieningen voor arbeidsongeschiktheid worden opgenomen.

TOERISME EN RECREATIE

GroenLinks wil dat iedereen kan genieten van wat Midden-Groningen te bieden heeft aan mooie diverse landschappen, culturele erfgoed, kunst en inspirerende evenementen.

Toeristen zijn welkom, Midden-Groningen is een gastvrije gemeente. De mogelijkheden zijn vrijwel eindeloos, het ontroert en maakt ons trots op onze gemeente.

- 1.** GroenLinks wil dat de druk op natuur en landschap beheersbaar blijft, daarom is verantwoord natuurbeheer noodzakelijk. Alleen dan blijft het landschap mooi.
- 2.** Cultuur en geschiedenis worden gekoesterd en krijgen een prominente plaats in pr-materiaal van de gemeente.
- 3.** De gemeente biedt ruimte aan kleinschalige logiesmogelijkheden en horeca. Het aanbieden van streekproducten wordt gestimuleerd, zodat de lokale sfeer versterkt wordt en tegelijkertijd een impuls is voor de werkgelegenheid.
- 4.** Voor goed verzorgde recreatieve vaarverbindingen, veilige wandel- en fietsroutes, en ruitersporen doet de gemeente samen met de ondernemers de nodige investeringen.
- 5.** Landschapselementen en cultureel erfgoed gaat goed samen met kunst en cultuur. Klassieke muziek in de natuur, openlucht theater, het zijn combinaties die natuur en cultuur verbinden, waardoor de beleving nog intenser wordt en de creativiteit vergroot. De gemeente werkt hier zo goed mogelijk aan mee met vergunningen en dergelijke.
- 6.** Voedselbossen kunnen een mooie nieuwe vorm van ecologisch toerisme zijn, de gemeente onderzoekt de mogelijkheden.

GROEN EN DUURZAAM MIDDEN-GRONINGEN

De klimaatcrisis is de grootste uitdaging van onze tijd, iedereen is ervan overtuigd dat het anders moet, de tijd van aarzelen 'ja, maar ...' ligt al lang achter ons. De opwarming van de aarde kan stoppen wanneer we onze daadkracht en creativiteit bundelen.

Midden-Groningen is een gemeente waar veel bedrijven, industrie en boerderijen zijn. Er worden schepen gebouwd, er staan fabrieken die allerlei producten maken, de boer doet aan akkerbouw, heeft kassen of heeft vee op stal en in de wei. Het is belangrijk om deze activiteiten zo duurzaam en groen mogelijk te laten verlopen. De ruimte moet verstandig benut worden, zodat er ook voldoende natuur overblijft voor plant en dier.

De politiek speelt een belangrijke rol. GroenLinks wil het gebruik van brandstoffen terugdringen en gaat in gesprek over de manier waarop we dit kunnen aanpakken.

In dit programma zijn wensen en aandachtspunten opgenomen, die de transitie (verandering) naar een groene duurzame wereld mogelijk maken.

GroenLinks Midden-Groningen gaat aan de slag, we steken nú de handen uit de mouwen. We willen onze gemeente groener, schoner, veiliger en eerlijker wordt. Met 'eerlijk' bedoelen we dat mensen met een kleine portemonnee mee kunnen blijven doen en dat iedereen profiteert van de (energie-)transitie. We waken ervoor dat de woonlasten van mensen met een lager inkomen de pan uitrijzen.

NATUUR EN LANDSCHAP. BIJEN, WILD EN PLANTEN

GroenLinks wil dat groene gebieden zoveel mogelijk op elkaar aansluiten, zodat dieren en planten de ruimte krijgen. Om dat te bereiken overleggen we ook met Veendam, Oldambt, Eems-Delta, Groningen en provincie Drenthe. Inrichten van natuurgebieden en het onderhoud gaat het beste in overleg met het Groninger Landschap of milieufederatie. GroenLinks streeft naar een hoge (ecologische) kwaliteit. Voldoende groen en natuur is onmisbaar voor ons welzijn, voor onze kinderen en het voortbestaan van dieren en insecten. GroenLinks wil kwetterende vogels, zoemende bijen, schone lucht en kinderen die zorgeloos buiten spelen.

- 1.** We geven letterlijk ruimte aan de natuur. De komende jaren maken we goede verbindingen tussen de natuurgebieden, waardoor wild zich makkelijker kan verplaatsen. De EHS (ecologische hoofdstructuur) wordt versterkt.
- 2.** In de beleidsnota's wordt het milieueffect van de maatregelen altijd beschreven.

- 3.** In overleg met het Groninger Landschap wijst de gemeente plekken aan voor 'Tiny Forests', kleine bossen, die de biodiversiteit extra versterken. 'Tiny Forests'.
- 4.** Als de gemeente een boom kapt, planten we er twee terug. Bomen zijn belangrijk voor vergroening en biodiversiteit, zeker wanneer bouwen met hout een grotere rol gaat spelen.
- 5.** Groen in de wijken is een nutsvoorziening, net als straatverlichting en riolering. In nieuwe ruimtelijke plannen krijgt het groen een belangrijke plaats. We willen dat er zoveel mogelijk groen om de dorpen blijft. Daarom willen we nieuwe huizen zoveel mogelijk in en rond de kernen van de dorpen bouwen (verdichten)..
- 6.** Veel mensen in Midden-Groningen krijgen plantenbakken, geveltuintjes of stukjes plantsoen in eigen beheer. De gemeente helpt hierbij, met materiaal, gereedschap en tips voor onderhoud. GroenLinks moedigt dit zelfbeheer aan en wil meer bekendheid geven aan deze regeling.
- 7.** Groene tuinen helpt bij droogte en wateroverlast. De gemeente geeft gericht voorlichting over de voordelen van het "groener" inrichten van tuinen en omgeving. Groen, tenzij het echt niet anders kan.
- 8.** Samen met bewoners zoeken we ruimte voor meer groen, bijvoorbeeld bij boomspiegels (stukje grond rondom bomen). Een commissie van bewoners in elke straat werkt aan bijvoorbeeld geveltuintjes of boomspiegels. Bij eigen beheer door inwoners groeit de bewustwording van landschappelijke waarden.
- 9.** Bomen op een oprit mogen niet zomaar gekapt worden. Als de wortels de oprit omhoog drukken, dan is een grindoprit aan te bevelen. De gemeente helpt hierbij.
- 10.** We bouwen woningen en bedrijfsgebouwen inclusief natuur. Nieuwbouw gaat samen met vergroting van de biodiversiteit, door onder meer 'verticaal groen', groene daken en nestkastjes. Behoud van aanwezig groen is daarbij het uitgangspunt, geen sluitstuk.
- 11.** Ieder geboren kind in Midden-Groningen of nieuwe bewoner krijgt een eigen boom cadeau, bijvoorbeeld langs de A7 of N33.
- 12.** Om broedende vogels en andere in het wild levende dieren rust te geven, geldt een maai- en kapverbod tussen 15 maart en 15 juli.
- 13.** Biodiversiteit gaan we vergroten door ecologisch bermbeheer. De bermen worden ingezaaid met inheemse bloemenmengsels en het maaien gaat ecologisch.
- 14.** De eikenprocessierups wordt preventief bestreden door ecologisch bermbeheer en we planten zorgvuldig, zodat de natuurlijke vijanden van de rups aangetrokken worden.

- 15.** De gemeente ontmoedigt de bestrating met stenen en schuttingen in tuinen. Groene tuinen worden met raad en daad aangemoedigd. De Compost van de gemeentewerf is weer te gebruiken voor de inwoners.
- 16.** De ecologische waarde van onze landschappen en natuur gaan we herstellen door het landschap door een betere inrichting. Dit doen we samen met natuurorganisaties. Het belang van het landschap komt prominent in de nieuwe Omgevingsvisie. Het doel is om de biodiversiteit te vergroten, het dieren te beschermen en verdroging tegen te gaan.

BOERENBEDRIJF EN (HUIS-)DIEREN

De boer kan met veel moeite voldoende verdienen om van te leven en heeft vaak dikke schulden bij de bank. Alleen met de intensieve landbouw en veeteelt kan de gemiddelde boer overleven. Het landschap verandert in een uitgestrekte akker of in een saai grasland, vee en kippen worden in te kleine hokken gestopt. Veel mest en bestrijdingsmiddelen plagen een roofbouw op de bodem. Het besef groeit dat deze vorm van landbouw en bio-industrie een doodlopende weg is.

GroenLinks vindt dat natuurbeheer, landbouw en veeteelt met elkaar verbonden horen te zijn. De natuur profiteert van de landbouw en andersom. Het vee graast buiten, kippen worden niet langer opgestapeld, er is veel minder dierenleed. Een stabiele inkomenspositie voor boeren is daarbij een randvoorwaarde. Wij ondersteunen daarom de boeren die willen overstappen op een natuur- en diervriendelijk bedrijf. De gemeente werkt mee wanneer de boer naast het bedrijf andere voorzieningen wil organiseren, zoals een camping, theetuin, verkoop van eigen producten. In deze ontwikkeling naar duurzame boerderijen wil GroenLinks natuur- en landschapsorganisaties betrekken samen met de landbouworganisatie LTO.

- 1.** Om samen met de boeren tot een goed resultaat te komen, wil GroenLinks in gesprek gaan met boeren en hun organisaties. Gezien de gevoeligheid bij de landbouw willen we met een positieve grondhouding een gezamenlijke richting op gaan, maar wel met een belangrijke duurzame boodschap.
- 2.** GroenLinks wil de intensieve veehouderij een halt toeroepen. Weidegang voor koeien en voldoende buitenruimte voor varkens en pluimvee worden in beleid verankerd.
- 3.** We stimuleren duurzame landbouw. De gemeente scheidt in een gebiedsvisie voorwaarden zoals bijvoorbeeld het niet spuiten van landbouwgif, geen gebruik van kunstmest, vernatting van de bodem, beperking van stikstofuitstoot.

- 4.** Biologische landbouw, regeneratieve landbouw (gericht op herstel van de bodem) en bio diverse akkerranden (aantrekkelijk voor insecten en bijen) zijn het uitgangspunt van GroenLinks. Voor mensen uit de buurt maakt de gemeente samen met de boer plannen voor lokale markten.
- 5.** GroenLinks wil zo snel mogelijk af van bio-industrie. Daarom laten we alleen nieuwe biologische boerderijen toe en weigeren nieuwe of grotere bio-industrie. De afgelopen jaren hebben we in Midden-Groningen meerdere stalbranden gehad. GroenLinks pleit er daarom voor dat bestaande stallen brandveilig worden gemaakt.
- 6.** De omvangrijke weidegebieden bedreigen de weidevogels. We willen deze vogels beschermen en behoeden voor 'landschapspijn'. Er is meer afwisseling in teelt nodig.
- 7.** Dieren zijn trouwe vrienden aan wie we veel zorg en geld besteden, andere dieren behandelen we als dingen die ons goedkoop vlees, zuivel en andere producten leveren, en weer andere dieren roeien we zelfs uit door ons consumptie gedrag. We willen dierenleed zoveel mogelijk voorkomen, bijvoorbeeld door het ontmoedigen van de verkoop van producten waarvoor dieren hebben geleden. In Midden-Groningen bevorderen we waar we maar kunnen het welzijn van (huis-)dieren.
- 8.** Honden krijgen voldoende ruimte om te spelen en te rennen, uiteraard zonder een gevaar te vormen voor kinderen, vee, wild of overige huisdieren. Daartoe wijzen we voldoende veilige losloopgebieden in Midden-Groningen aan.
- 9.** Binnen de bebouwde kom plaatst de gemeente afvalbakken en poepzakjes voor de hondenbezitter.
- 10.** Sportvisserij is alleen toegestaan in wateren met voldoende leefruimte voor de vissen. Er wordt strenger op visvergunningen gehandhaafd.
- 11.** Beschermen van dieren(rechten) betekent onder meer geen plezierjacht toestaan, maar alleen beheersjacht.
- 12.** In beleidsplannen en bouwvergunningen wordt aandacht geschonken aan kleinere dieren, zoals ingebouwde nestkastjes, verblijfplaatsen voor vleermuizen of anderszins. Vastgoedontwikkelaars en woningbouwcorporaties kunnen niet bouwen zonder deze voorwaarden.
- 13.** Volkstuinen bieden veel biodiversiteit, mensen beleven veel plezier aan hun volkstuin en meer en meer mensen eten graag eigen geteelde groenten en fruit. De gemeente zoekt met gebruikers actief ruimte om nieuwe volkstuincomplexen aan te leggen. Daarbij is er aandacht gezamenlijke tuinen (voor de hele buurt of dorp).
- 14.** We zien het liefst dat het aantal 'voedselbossen' wordt uitgebreid.
- 15.** Leegstaande gebouwen die geen woonfunctie hebben, kunnen gebruikt worden voor 'vertical farming', een ruimtebesparende manier om genoeg voedsel te produceren. Er

wordt net als in kassen ook in de hoogte gewerkt (vertical). Daarnaast is er bij vertical farming een mogelijkheid om te kiezen voor een combinatie met zogenoemde 'aquaponics', waterbassins waar vissen in leven. Deze vissen zijn de mest-leveranciers voor de vertical farming installatie. Hiermee is minder aanvoer van nutriënten (mest-voedingsstoffen) nodig. Je kweekt vis en je kweekt tegelijkertijd groenten.

MILIEU EN AFVAL

GroenLinks werkt aan een schoon milieu, waarin zoveel mogelijk 'circulair' is. Stoffen en producten worden opnieuw gebruikt, zodat er weinig of geen restafval overblijft. We maken ons sterk voor een economie die grondstoffen in de kringloop houdt. De gemeente zet in op hergebruik en geeft in haar eigen inkoopbeleid het goede voorbeeld. Maatregelen om de hoeveelheid restafval te verminderen krijgen alle ruimte.

- 1.** Binnen de toekomstige Omgevingswet stellen we scherpe eisen aan de milieuprestaties van nieuwbouw.
- 2.** De gemeente koopt circulair in. We creëren een samenwerkingsplatform waarop burgers, organisaties en bedrijven elkaar kunnen vinden. Zo koppelen we vraag en aanbod, waardoor bijvoorbeeld grondstoffen die vrijkomen bij bouwprojecten (her)gebruikt worden.
- 3.** Bouwen en wonen leggen een claim op ons milieu. Circulair bouwen is een vast criterium bij gronduitgifte en aanbestedingen. Dit wordt vastgelegd in regelgeving en vergunningen.
- 4.** De kringlopen zijn sluitend en afval is een grondstof.
- 5.** We voorkomen zwerfafval, met een stevige campagne en voldoende (gescheiden) prullenbakken in de openbare ruimte.
- 6.** Zwerfafval is vervuilend, lelijk en schadelijk voor dieren. Daarom wil GroenLinks een ambitieus programma om gezamenlijk (bewoners en ondernemers) zwerfafval aan te pakken. De gemeente ondersteunt mensen die zwerfafval opruimen met prikkers, hesjes en vuilniszakken. Wanneer er toch zwerfafval is, ruimen de gemeente dat zo snel mogelijk op. We maken het daarom breed bekend dat mensen zwerfafval kunnen doorgeven via de Slim Melden app.
- 7.** Zwerfafval is uiteindelijk een kwestie van gedrag. De ondergrondse glas- en papierbakken worden omringt door tuintjes, die effectief zijn in het verminderen van zwerfafval rondom de containers. De tuintjes maken de openbare ruimte aantrekkelijker.

- 8.** De vervuiler betaalt. Daarom controleren en beboeten we het veroorzaken van zwerfafval. Mensen die hun afval onnodig naast ondergrondse containers dumpen, krijgen een boete.
- 9.** Kosteloos grofvuil ophalen maakt dat mensen minder geneigd zijn hun meubels op straat te dumpen – zeker voor mensen zonder auto is dit een uitkomst. GroenLinks wil de mogelijkheden onderzoeken.
- 10.** Iedere inwoner wordt (financieel) geprikkeld om gft, plastic, blik, glas, papier, kca en restafval te scheiden en apart aan te bieden. Als dit niet voldoende resultaat geeft, valt te denken aan een verplichting tot scheiden.
- 11.** Hittestress gaan we tegen door bedrijventerreinen en woonwijken te vergroenen, groene daken aan te leggen en ruimte te maken voor water. Er komen minder stenen, meer groen en parkeerplaatsen worden waar mogelijk half verhard. Rondom het centrum en bij scholen en woningen voor ouderen wordt actief beleid uitgevoerd voor groene warmte werende maatregelen, zoals schaduwlanen en koelteplekken (denk aan natuurlijke luchtverplaatsing).
- 12.** Vuurwerkoverlast wordt nadrukkelijk bestreden. Een veilige en gezellige jaarwisseling zonder (consumenten)vuurwerk, maar met evenementen in de buurt en wijken met drones en lichtshows.

ENERGIETRANSITIE (WINDMOLENS, ZONNEPARKEN)

Energietransitie ziet GroenLinks niet als probleem, maar een oplossing voor een beter klimaat. GroenLinks grijpt de kansen die de energietransitie biedt met beide handen aan. We leiden mensen met afstand tot de arbeidsmarkt op voor nieuwe 'groene banen'. We vragen inwoners hoe we de leefbaarheid van hun wijk kunnen verbeteren en kijken hoe de energietransitie hierin past. En we versterken de lokale democratie door inwoners actief te betrekken bij de uitvoering van de transitie.

GroenLinks is zich er ook van bewust dat er op het gebied van de energietransitie snel gehandeld wordt, mede door veel technologische ontwikkelingen. Dit betekent dat de gemeenteraad te maken zal krijgen met plannen, voorstellen en afwegingen die nu nog niet te overzien zijn. GroenLinks zal daarbij kiezen voor die oplossingen voorop die de transitie verder helpen en zal zich actief keren tegen voorstellen die die transitie afremmen.

- 1.** De gemeente gaat in haar duurzaam beleid binnen afzienbare tijd het eigen wagenpark compleet elektrisch te maken.

- 2.** GroenLinks wil versnelde uitvoering van het Klimaatakkoord en de Regionale Energie Strategieën op weg naar een energie neutrale gebouwde omgeving.
- 3.** Om energie op te wekken, kijken we waar zonnepanelen geplaatst kunnen worden. Dit kan op de daken van openbare gebouwen, maar het kan ook bij bedrijven en op de daken van woningen. Daarbij wordt gebruikt gemaakt van de mogelijke subsidie. Grote bedrijven met daken die geschikt zijn voor het plaatsen van zonnepanelen worden op hun bijdrage gewezen.
- 4.** Midden-Groningen trekt de ontwikkeling van zonneparken naar zich toe. Commerciële bedrijven krijgen niet langer medewerking van de gemeente. De opbrengsten van de zonneparken op (aangekochte) gemeentegrond vloeien terug naar de gemeente en worden gebruikt om de energietransitie voor iedereen toegankelijk te maken en energiearmoede te voorkomen.
- 5.** GroenLinks is tegen het verder ontwikkelen van nieuwe grootschalige windparken in ons gebied. Daar waar ze al gepland staan, worden de inwoners ruimhartig gecompenseerd. Wij zien wel kansen voor kleinschalige en kleine windmolens bij dorpen, agrarische bedrijven en voor lokale elektriciteitsvoorziening. Mits hier draagvlak voor is. De participatie van omwonenden bij de ontwikkeling is een voorwaarde zijn.
- 6.** Mogelijkheden voor lokale opwekking door kleine windmolens en zonnepanelen worden verruimd. Lokale energieopwekking door bewoners of coöperaties zonder winstoogmerk wordt financieel en organisatorisch ondersteund.
- 7.** GroenLinks wil alle huizen van het aardgas. Dat start met goede isolatie. Door grootschalig te organiseren en samen in te kopen maken we isoleren goedkoper en ondersteunen we lokale productie van verantwoord isolatiemateriaal.
- 8.** De slecht geïsoleerde woningen worden als eerste geïsoleerd. Het aanpakken van huurwoningen die niet energiezuinig zijn, is een belangrijk onderdeel van de Klimaatagenda. Deze huurders wonen doorgaans in corporatiewoningen, met wie duidelijke prestatieafspraken gemaakt worden.
- 9.** De gemeente realiseert in samenwerking met het bedrijfsleven voldoende oplaadpunten voor elektrische auto's en fietsen.
- 10.** We grijpen de energietransitie aan om fors in wijken te investeren. In 'wijkgesprekken' kunnen inwoners aangeven hoe we hun buurt kunnen verbeteren. Samen kijken we hoe de energietransitie hierin past.
- 11.** Inwoners met een laag inkomen waarvan de energierekening meer dan 10 procent is, geven we gratis advies en energiebesparende hulpmiddelen zoals tochtstrip, ledlampen en radiatorfolie. Hiermee pakken we energiearmoede proactief aan. Van

energiecoaches krijgen zij gratis advies. Door mensen zonder baan tot energiecoach op te leiden vangen we drie vliegen in één klap: mensen verbruiken minder energie, de energierekening gaat omlaag én de werkloosheid loopt terug.

- 12.** Grote milieubewuste investeringen in eigen huis kunnen lastig is. Er komt een mogelijkheid om gebruik te maken van een duurzaamheidslening. Inwoners kunnen geld lenen en deze tegen lage rente terugbetalen. Bij grote vraag hiernaar vult de gemeente dit fonds aan.
- 13.** Bewonerscollectieven worden centrale partners in de warmtetransitie. We faciliteren lokale 'warmteschappen'. Deze kunnen prima samenwerken met private warmtebedrijven.
- 14.** Een andere vorm van duurzame energie is aardwarmte. We onderzoeken in hoeverre hiervan gebruik gemaakt kan worden met gebruik van boorgaten, die ontstonden bij de aardgaswinning.
- 15.** Omgevingsfonds: Gemeenten verplichten partijen om een deel van de opbrengsten van het wind- of zonnepark in een omgevingsfonds te storten waaruit projecten en initiatieven op het gebied van duurzaamheid, energiebesparing en duurzame energie, leefbaarheid, sociale samenhang en natuurontwikkeling worden gefinancierd. Met een duurzaamheidsfonds financieren we energiebesparende maatregelen zodat de ingewikkelde weg naar aardgasvrij verwarmen voor iedereen bereikbaar is. We stimuleren eigenaren om hun gebouw te verduurzamen. We ontzorgen hen met expertise over techniek en financiering via het Gronings Energieloket.
- 16.** Als een mede-exploitant bij een project voor de opwekking van duurzaam en energie ertoe besluit om zich uit de exploitatie van het project terug te trekken, is die exploitant verplicht om haar aandeel in het project en de ermee verbonden rechtspersonen eerst aan de gemeente te koop aan te bieden.
- 17.** Met inwoners overleggen we over de beste oplossing voor de toekomstige warmtevoorziening in hun buurt en we willen bewonersinitiatieven faciliteren op het gebied van de warmtetransitie.
- 18.** Op alle nieuw te bouwen (fabrieks-)daken komen verplicht zonnepanelen en we eisen een garantie dat overtollige energie aan het elektriciteitsnet geleverd kan worden. Ook stellen we eisen aan de inrichting van de bedrijventerreinen, met als doel om hitte tegen te gaan (groene inrichting) en zuinig om te gaan met water, ruimte en natuur.

WONING-(NOOD) EN LEEFBAARHEID

Nederland zit in een wooncrisis. Er is door het beleid van de afgelopen jaren vrij spel ontstaan voor de woningmarkt en dit heeft de ongelijkheid vergroot. We weten het al langer, maar sinds corona weten we het zeker: wonen is enorm belangrijk. Een veilige plek met voldoende ruimte, een buurt met voldoende groen en burens die elkaar helpen. We gunnen het iedereen. Het is belangrijk voor een goede basis voor iedereen en tijdens corona wordt het duidelijk dat niet iedereen over zo'n plek beschikt.

GroenLinks kiezen voor eerlijk wonen: we maken wonen mogelijk en vooral: betaalbaar. We willen dat iedereen zich welkom voelt, ongeacht sociale status of inkomen.

- 1.** Aanpassingen in de bouwmarkt is noodzaak. GroenLinks wil in de gemeente Midden-Groningen ruimte geven voor iedereen die in de gemeente wil wonen. Ouderen, jongeren, statushouders, grote gezinnen, stellen, gehandicapten, zogezegd iedereen!
- 2.** De woningmarkt is verziekt, de prijzen van huur en koop schieten omhoog. Wachtlijsten voor inwoners mogen niet te lang zijn. We zetten in op een betere samenwerking tussen de gemeente en de woningcorporaties. Deze samenwerking zorgt ervoor er naar behoefte woonconcepten komen, dat bijzondere initiatieven zoals kleinschalige woonvormen en ouderinitiatieven zo goed mogelijk ondersteunen. En een maximumprijs voor huurwoningen.
- 3.** Het is moeilijk om momenteel huizen te kopen. De huizenmarkt zit vast. Voor starters is het moeilijk om een huis te kopen en doorstromen is moeilijk. En Midden-Groningen heeft een duidelijk aanspreekpunt en zal zich ook flexibel opstellen richting bestemmingsplannen.
- 4.** Om doorstroming vanuit het sociale segment te bevorderen zetten we ook in op middeldure huurwoningen.
- 5.** GroenLinks vindt het belangrijk dat er voldoende maatschappelijke opvang is: woonplekken waar mensen zoals statushouders of studenten tijdelijk kunnen worden opgevangen. Of mensen die tijdelijk ander onderdak behoeven wegens bijvoorbeeld scheiding, of het verlies aan inkomen.
- 6.** Om tegemoet te komen aan huisvestingsproblemen ligt er altijd nog de mogelijkheid om recreatiewoningen te benutten voor permanent wonen. Mits de woningen voldoen aan de vereiste bouwbesluiten.

- 7.** De gemeente gaat haar voorlichting aan de bewoners over verduurzaming intensiveren en maakt deze laagdrempelig.
- 8.** Een zelfbewoningsplicht of een anti-speculatiebeding voorkomt onnodige prijsstijging en is een stap om de huisvesting los te trekken.
- 9.** Daar waar gebouwd wordt is een goede mix van verschillende woonvormen, zodat iedereen, arm, rijk, jong, oud, alleen, gezin of in een groep er met plezier woont.
- 10.** In de kleine kernen wordt gebouwd voor ouderen, zodat zij die dit willen, blijven wonen in hun eigen dorp. Hetzelfde geldt voor bouw voor jongeren.
- 11.** De gemeente faciliteert en stimuleert alternatieve woonvormen, zoals Tiny Houses, woonvormen, of een Knarrenhof. Bestemmingsplannen worden zo nodig aangepast.
- 12.** Mensen met een (soortgelijke) zorgvraag die samen een woongroep willen vormen, zouden daarvoor letterlijk en figuurlijk de ruimte moeten krijgen. In een woongroep houden mensen optimale zeggenschap over hoe zij hun zorg en woonomgeving willen inrichten.
- 13.** De gemeente treedt streng op tegen verpaupering om zo de leefbaarheid te vergroten. Eigenaren worden aangesproken bij ongewenst gedrag.
- 14.** De controle op de veiligheid en bouwvoorschriften wordt zorgvuldig en veelvuldig uitgevoerd. Dit geldt met name ook voor panden waar arbeidsmigranten zijn gehuisvest.
- 15.** Binnen de bestemmingsplannen en de vergunningverlening wordt het gemakkelijker gemaakt om mantelzorg aan huis te leveren. De plaatsing van een tijdelijke woonunit of kangoeroewoning is soms nodig, net als de splitsing van een woning. Bureaucratie of bestaande regelgeving mag geen hinderpaal zijn. Huidige belemmeringen (zoals de kostendelersnorm of vergunningen) worden zo mogelijk opgeheven of soepeler toegepast.
- 16.** GroenLinks wil van de gemeente een actief beleid om het aantal betaalbare huurwoningen
- 17.** voor gezinnen en 1- en 2-persoonshuishoudens te vergroten
- 18.** De voorzieningen voor cultuur en sport in onze dorpen, een supermarkt en openbaar vervoer blijven zoveel mogelijk behouden.
- 19.** Er is woningnood onder studenten in Groningen. Midden-Groningen kan daar de helpende hand bieden. GroenLinks wil dicht bij het centrum van Hoogezand studentenhuisvesting realiseren. Dit zal tevens een stimulans zijn voor de levendigheid in het centrum.

- 20.** De prijzen voor koopwoningen rijzen de pan uit. Voor een huurhuis in de sociale sector sta je jaren op een wachtlijst. Daarom wil GroenLinks tenminste 40% sociale huurwoningen realiseren in nieuwe woonwijken.
- 21.** De gemeente voert een actief grondbeleid en gaat zo nodig zelf bouwen of grond in erfpacht uitgeven.
- 22.** Op de plekken waar leegstaande panden staan, zoals scholen, bedrijfspanden, gemeentelijke kantoren, kunnen nieuwe huizen of appartementen worden gebouwd. Daar waar mogelijk is verbouw tot woonruimte ook een goede mogelijkheid.
- 23.** De gemeente maakt afdwingbare afspraken met projectontwikkelaars over een huurplafond en maximale huurstijging voor nieuwe huurwoningen in de vrije sector.
- 24.** Bewoners in betaalbare gezinswoningen verleiden om te verhuizen naar kleinere woningen als woning of tuin te groot voor hen is geworden. Zo komt er meer ruimte voor gezinnen.

VERKEER EN VERVOER(-SPROBLEMEN)

'Iedereen bereikbaar' is onontbeerlijk voor een leefbaar Midden-Groningen samen met ruim baan voor de fiets! Bijna iedereen neemt deel aan het verkeer. Soms doelgericht en noodzakelijk, maar ook sociaal of voor ontspanning. Een tochtje naar de natuur, een bezoek aan de supermarkt of de apotheek, een bezoek aan je zieke vriendin of dagelijks naar je werk. Het gebruik van de fiets moedigen we vanuit GroenLinks uiteraard aan. We willen er alles aan doen om de CO2 en andere broeikasgassen te reduceren en we willen ook niet nog meer asfalt in onze mooie gemeente. De auto vaker laten staan, komt tegemoet aan deze wens. Wandelen en fietsen is vanzelfsprekend ook gezonder.

Dit betekent dat er goede begaanbare (fiets)paden moeten zijn, en ook dat we moeten zorgen dat het openbaar vervoer in alle kernen optimaal is. We zijn niet direct tegen een (vracht-)auto, maar beschouwen de auto wel als een gast in de straat.

- 1.** VerkeersVeiligheid op straat is essentieel voor kinderen én volwassenen. Om daarvoor te zorgen, verlagen we de maximumsnelheid binnen de bebouwde kom naar 30 km/u. In woonstraten, rondom winkelcentra en scholen. kiezen we voor het verlagen van de snelheid naar 15 kilometer per uur. Zo wordt het veiliger om op straat te lopen en fietsen.
- 2.** In centra en rondom scholen krijgen fietsers en voetgangers voorrang.
- 3.** Daar waar mogelijk zorgen dat fietsers voorrang hebben op het gemotoriseerde verkeer.

4. We willen een treinverbinding naar Emmen, de Nedersaksenlijn.
5. GroenLinks wil dat openbaar vervoer toegankelijk is voor ouderen en mensen met een beperking. We willen een uitbreiding van de buurtbus in Hoogezand en Sappemeer naar de omliggende dorpen,
6. We willen een nachtbus in het weekend voor jongeren die uitgaan in Groningen.
7. GroenLinks streeft naar een busverbinding met elke dorpskern. En niet alleen de schoolbus, zoals die nu in Noordbroek rijdt, maar een lijndienst. Het klimaatfonds kan hierbij een (financiële) bijdrage leveren. We zien graag dat de gemeente in gesprek gaat met de vervoerders om dit goed af te stemmen.
8. Online shoppen wordt steeds populairder. We willen het aantal bestelbussen in de wijk verminderen door meer depots in de wijken te plaatsen, waar postpakketten kunnen worden afgehaald.
9. Zwaar vracht- en landbouwverkeer wordt geweerd uit de dorpen en wordt verboden op wegen die de zware last niet kunnen dragen.
10. Zolang het nog niet anders geregeld kan worden, rijdt groot landbouwverkeer niet op tijden dat de kinderen naar school fietsen en door de dorpen rijden.

MIJNBOUW

Aardbevingen richten schade aan. Scheuren in muren, scheuren in mensen, scheuren in de samenleving. Veiligheid staat voorop. Een veilig woonklimaat, zowel sociaal als huisvesting. De psychische gevolgen van de onzekerheid, onveiligheid en wantrouwen door machteloosheid worden steeds meer zichtbaar. De sociale cohesie staat onder druk. Het is daarom belangrijk dat er extra middelen beschikbaar worden gesteld voor maatschappelijke begeleiding van inwoners die gebukt gaan onder de voortdurende veiligheidsrisico's en/of ondersteuning nodig hebben bij schadeherstel of versterking. GroenLinks wil een aardbevingsfonds. Schade door mijnbouwactiviteiten wordt volledig vergoed. GroenLinks wil dat de gemeente nu echt werk gaat maken van 1 schadeloket voor alle mijnbouwschade. In lege gasvelden en zoutcavernes worden geen stoffen opgeslagen die op den duur een gevaar kunnen vormen voor de volksgezondheid of ons leefmilieu. Er worden geen vergunningen meer verleend voor gas- en of zoutwinning.

Nu wordt er vanuit de verschillende overheden en de NAM onderhandeld en bemiddeld met de inwoners. GroenLinks wil dat andersom: De NCG, gemeente en provincie onderhandelen namens de inwoners met Den Haag en de NAM.

DE ZOUTWINNING MOET DIRECT STOPPEN!

GroenLinks vindt dat zowel de gaswinning als de zoutwinning moet stoppen. De gevolgen zijn niet te overzien. Blijf van de bodem af.

De minister van Economische zaken heeft Nedmag toestemming verleend voor het boren van vier nieuwe putten en het aanpassen van de bovengrondse installatie. De verontwaardiging over dit besluit is groot. Gemeente en inwoners hebben hier inmiddels beroep tegen aangetekend.

Uitbreiding van de zoutwinning leidt tot grote onrust en onzekerheid bij onze inwoners. De zoutwinning leidt tot aanzienlijke bodemdaling van iets meer dan 1 meter in het diepste deel. Het maatschappelijk draagvlak voor zoutwinning ontbreekt volkomen, mede als gevolg van de aardbevingenproblematiek die we kennen. Ook bij de gaswinning is heel lang gezegd dat de gevolgen beheersbaar zijn, maar het tegendeel blijkt waar. En bij de zoutwinning is het al helemaal niet beheersbaar.

MILIEURAMP

Afgelopen jaren zijn er al 3 lekkage geweest. De calamiteit in 2018 waarbij een lekkage in de bodem in Tripscompagnie 45 miljoen dieselolie de bodem in is gelekt, ziet GroenLinks als

een ongekeerde milieuramp. Niemand weet waar de dieselolie gebleven is, maar zal in de toekomst langzaam naar boven komen drijven. De schade is niet te overzien.

GroenLinks pleit al jaren voor 1 schadeloket. Schade moet direct gemeld kunnen worden en vergoed worden. En waar de schade vandaan komt, gaswinning, zoutwinning, waterstanden etc zou niet de verantwoordelijk van onze inwoners moeten zijn. Bij schade door gaswinning geldt de omgekeerde bewijslast, bij schade door zoutwinning niet. GroenLinks wil dat omgekeerde bewijslast ook bij de zoutwinning gaat gelden. Er mogen geen vergunningen meer afgegeven worden. Hiervoor zal ook samenspraak met de gemeente Veendam worden gezocht.

VERSTERKING

De landelijke overheid heeft terecht besloten om de gaswinning tot 0 terug te brengen. Dit betekent echter niet dat er geen problemen meer zullen zijn. Er zijn nog veel huizen die beoordeeld moeten worden op hun veiligheid en veel huizen moeten nog versterkt worden. Ook zullen we de komende tientallen jaren last houden van aardbevingen en bijbehorende schade. Wij zien de gemeente het liefst een voorttrekkende rol hebben. Het is belangrijk dat we onze inwoners met aardbevingsschade zoveel mogelijk ondersteunen, zodat onze inwoners krijgen waar ze recht op hebben. Dit houdt in dat we mensen helpen met het invullen van formulieren tot het financieel helpen van mensen die tussen wal en schip dreigen te raken. De gemeente moet meer mensen in dienst nemen om haar regierol bij schade en versterken meer naar zich toe te trekken. De extra kosten die dit met zich meebrengt, verhalen we op het Rijk. Op deze manier versnellen we het versterkingsproces en blijven mensen korter in spanning zitten. De versterkingsoperatie heeft immers al veel te lang geduurd!

TRANSPARANT EN OPEN BESTUUR

GEMEENTELIJKE ORGANISATIE - REGIONALE SAMENWERKING

De gemeente is er voor de inwoners en niet andersom. Dit uitgangspunt vraagt om een andere organisatie en verandering van de werkhouding. De medewerkers willen hier wel aan meewerken, er is met een (korte) training veel te bereiken. GroenLinks ziet voldoende kansen voor ambtenaren, om samen met inwoners creatieve oplossingen te vinden. De dienstverlening wordt voor iedereen veel prettiger. Als mensen niet langer gebonden zijn aan strikte regels, is de wereld een stuk prettiger. Tenminste zolang je ook rekening met elkaar houdt.

De overheid is geen speler in een economische markt, maar reguleert en maakt politiek gedragen keuzes. Uiteindelijk werkt de overheid voor de inwoners, luistert naar de inwoners en is dienstbaar aan de inwoners.

- 1.** GroenLinks wil in regioverband samenwerken om iets te kunnen bereiken, zoals bijvoorbeeld op het gebied van de bereikbaarheid (Neder-Saksenlijn. Buslijnen, fietsroutes etc.).
- 2.** Midden-Groningen kijkt ook naar Noord-Duitsland op de gebieden van economie, arbeidsmarkt, energietransitie, mobiliteit, cultuur en natuurontwikkeling.
- 3.** De afstand tussen de leefwereld van inwoners, ambtenaren en zorgverleners is te groot. Die afstand kan verkleind worden door ervaringsdeskundigen als vertrekpunt te nemen voor beleid en niet andersom. Eerst de betrokken inwoner of hulpvrager horen, dan pas beleid maken.
- 4.** De gemeentelijke organisatie laat zich inspireren door (maatschappelijke) ondernemers, kunstenaars en burgerinitiatieven. Dit zorgt voor creatieve oplossingen en een breder perspectief.
- 5.** Externe inhuur van een gespecialiseerde ambtenaar is soms noodzakelijk. Deze inhuur is altijd tijdelijk en wordt samen met de raad jaarlijks geëvalueerd.
- 6.** Een open gemeente is er voor haar inwoners. De betrokkenheid bij de 'publieke zaak' gaat verder dan eens in de vier jaar stemmen. Inwoners praten en beslissen over hun eigen woonomgeving. Gezamenlijk evalueren en het zo nodig aanpassen van beleid is een noodzaak. Samen met onze inwoners, dorpsraden en verenigingen zoeken we

naar de meest geschikte en gemakkelijkste vorm. Die kan per dorp of buurt verschillend zijn.

- 7.** GroenLinks bepleit nieuwe vormen van (directe) democratie, zoals burgerraden. Die zorgen dat meer mensen betrokken zijn bij democratische besluitvorming. Hierbij maken we ruimte voor overleg, inwinnen van informatie, uitwisseling van argumenten en een gezamenlijke zoektocht naar oplossingen.
- 8.** We nemen participatie – deelnemen aan de samenleving - serieus. We willen dat de gemeente een kernteam inclusieve participatie opzet van bewoners met kennis over of praktijkervaring met het meedenken en meedoen met de gemeente. Dit team ziet erop toe dat participatie op een inclusieve en gedegen manier verloopt. Het kernteam geeft gevraagd en ongevraagd advies aan het gemeentebestuur en de gemeenteraad over hoe het participatiebeleid beter vorm te geven of toe te passen.
- 9.** We zien graag dat de gemeente aan haar inwoners terugkoppelt wat ze doet met ingebrachte ideeën en wensen. Wanneer iets niet kan, is het belangrijk dat de gemeente duidelijk uitlegt waarom dat niet kan en wat er wel mogelijk is.
- 10.** We willen radicaal experimenteren met participatie. Door bestaande kaders los te laten en nieuwe dingen te proberen, ontdekken we hoe de gemeente inwoners beter kan betrekken.
- 11.** Zeggenschap gaat niet alleen over het uiteindelijke besluit, maar ook over tijdig informeren, luisteren, het voeren van het ‘goede gesprek’. De gemeenteraad is het hoogste orgaan, beslist voorafgaand aan elk nieuw plan of voornemen hoe en in hoeverre inwoners betrokken zijn geweest en zeggenschap hebben gehad.

DIENSTVERLENING EN DE POSITIE VAN HET BESTUUR (COLLEGE EN RAAD)

De inwoners hebben inspraak in het gemeentebeleid. Daarbij hoort een bestuursstijl waarin het gesprek met de samenleving wordt aangegaan, dienend leiderschap en een organisatie die ondersteunend is aan de inwoners. GroenLinks vindt dat de lokale overheid (bestuur en organisatie) moet kunnen loslaten en vertrouwen op de kracht in de samenleving.

De gemeente is geen (digitaal) loket zonder gezicht. Wij vinden dat het bestuur en de gemeente (raadsleden, burgemeester, wethouders en ambtenaren) bij uitstek het menselijke gezicht en het aanspreekpunt zijn voor al haar inwoners, organisaties en bedrijven.

Wij zien een solidaire samenleving als een vorm van beschaving, met solidariteit tussen kansrijk en kansarm, wie vandaag kansrijk is, kan morgen kansarm zijn.

De samenleving wordt verrijkt door verschillen op cultureel- en religieus gebied, in opleidingsniveau en gezinssamenstelling. Wanneer mensen vanwege leeftijd, kleur, levensovertuiging, handicap, geslacht, seksuele gerichtheid of politieke opvatting belemmerd worden om deel te nemen aan de samenleving, dan maakt GroenLinks zich hard om deze belemmering(en) weg te nemen.

- 1.** Om een betere aansluiting te verkrijgen op vragen en belangen van inwoners, bedrijven en organisaties stellen wij voor te onderzoeken of de raadscommissies en de portefeuilleverdeling van wethouders niet beter ingedeeld kunnen worden naar dorpen, buurten en (doel)groepen.
- 2.** We verlangen een groter aandeel van mensen met een niet-westerse culturele achtergrond op hogere functies bij de gemeente. De medewerkers van de gemeente vormen een afspiegeling van de samenleving. De diversiteit in het personeelsbestand is vanzelfsprekend.
- 3.** GroenLinks wil dat de gemeente veel stages, leerwerkplekken en banen aan jongeren en inwoners met een grote afstand tot de arbeidsmarkt aanbiedt.
- 4.** Om de sociale teams te versterken worden sociale raadsleden aangesteld. Sociale teams zijn elke dag een dagdeel fysiek open voor de burgers
- 5.** Er komt tenminste één keer in de week een spreekuur van Burgemeester en wethouders om individuele vragen van burgers te beantwoorden.
- 6.** Mocht er een geschil ontstaan, dan kunnen mensen gebruik maken van een goed toegankelijke en effectieve klachtprocedures die een oplossing biedt. De inwoners horen tevreden te zijn over de gemeentelijke dienstverlening.
- 7.** We zetten in op gemak door meer digitaal te doen. Dat laat echter onverlet dat mensen ook terecht kunnen bij het loket. Daar worden ze op een persoonlijke manier benaderd en geholpen bij het beantwoorden van hun vragen.
- 8.** GroenLinks staat voor een gastvrije gemeente Midden-Groningen, waarbij dorpen en buurten die vrijwillig vluchtelingen op willen nemen worden gestimuleerd en gefaciliteerd.
- 9.** De gemeentelijke organisatie biedt een platform en steunpunt voor alle inwoners, van kansrijk tot kansarm(er).
- 10.** De gemeente ondersteunt mensen die minder goed zijn in het doen van aanvragen en regelingen die juist voor hen bedoeld zijn.
- 11.** Bij een goede dienstverlening hoort dat de overheid inbreuken op mensenrechten zoveel mogelijk voorkomt. Duidelijke regels zijn nodig om helderheid te bieden en willekeur te voorkomen.

- 12.** Dat de overheid zich aan regels houdt, is nodig in het belang van de rechtszekerheid en rechtsgelijkheid. Regels zouden echter hun doel niet voorbij moeten schieten en zo rigide zijn dat er in de uitvoering onvoldoende mogelijkheden zijn rekening te houden met individuele situaties. De menselijke maat is leidend, regels volgen daarna.
- 13.** De gemeente zet naast de digitale communicatie flexibele vormen van dienstverlening in op verschillende locaties vanwege de grote afstanden in de gemeente.
- 14.** De inwoners van Midden-Groningen maken gebruik van 1 loket, 1 telefoonnummer, 1 digitaal adres voor alle (aan-)vragen, regelingen of meldingen.
- 15.** De gemeente heeft een toegankelijk meldpunt voor haar inwoners. Het meldpunt van de gemeente wordt actief ingezet. Overlastmeldingen worden geregistreerd.
- 16.** Het beleid is altijd op de inwoners gericht. De dienstverlening wordt geëvalueerd en verbeterd samen met (professionele) ervaringsdeskundigen, klankbordgroepen en inwoners zelf en eventueel wordt de organisatie daar op aangepast.

BURGERINITIATIEVEN EN COMMUNICATIE

De gemeente en de politiek ondersteunen de eigen verantwoordelijkheid van de inwoners door hen het recht te geven zèlf oplossingen aan te dragen en uit te werken, zèlf hun eigen ondersteuning te laten kiezen en ze medezeggenschap te geven over dát deel van de publieke middelen, die worden bestemd voor de werkterreinen waarop zij als bewoners actief zijn.

Macht komt van boven, maar gezag komt van onderen. Het is belangrijk dat de nieuwe raadsleden en het nieuwe college voor open lijnen zorgen en bewoners van buurten en dorpen zoveel mogelijk faciliteren om hun stem te laten gelden. Het bestuur moet goed uitleggen waarom bepaalde besluiten zijn genomen, zoals ze zijn genomen. Voor inwoners is 'de overheid' vaak een onoverzichtelijk en onvoorspelbaar geheel geworden. De overheid luistert ook goed naar de inbreng van kinderen en jongeren. Zij kunnen prima zelf aangeven wat belangrijk voor hen is. 'Een besluit over ons, gaat niet zonder ons' is de insteek.

- 1.** De regelgeving en aanbestedingscriteria zijn zo ingericht dat initiatieven van inwoners kansrijk zijn tegenover bedrijfsleven en markt.
- 2.** In de gemeentebegroting worden middelen gereserveerd voor bewonersinitiatieven. Dorpen, buurten en wijken krijgen een buurt- of wijkbudget. Dit wordt vastgelegd in een Stimuleringsregeling Burgerkracht.
- 3.** Onze vrijwilligers zijn goud waard, zij leveren een belangrijke bijdrage voor het leefbaar houden van dorpen, buurten en wijken. Vrijwilligers kunnen rekenen op

ondersteuning en waardering, onder meer door een budget voor bewonersinitiatieven en een jaarlijks te organiseren vrijwilligersdag.

- 4.** Om een goede dialoog tot stand te brengen, betreft de gemeente alle betrokkenen actief, evenals sleutelfiguren en -organisaties. We maken creatief gebruik van nieuwe communicatiemiddelen en participatiewerkvormen. We gebruiken panels, loting, buurttoppen, wijkbegrotingen, interviews en enquêtes etc. passend bij de situatie.
- 5.** Als eindpunt van een democratisch traject kan middels een referendum op dorps-, wijk- en of stadsniveau uitsluitel geven.
- 6.** Mensen worden niet langer achtervolgd met onnodige regels, die veelal gebaseerd zijn op wantrouwen. De gemeente werkt op basis van vertrouwen.
- 7.** De overheid geeft niet alleen informatie (eenzijdige communicatie) maar houdt ook vinger aan de pols: heeft de inwoners zelf ook iets te melden, voelt iedereen zich voldoende gehoord? Deze vragen worden in alle gevallen consequent gesteld.
- 8.** De gemeente wil doelgerichte communicatie, daarom betreft zij uiteenlopende doelgroepen bij het opstellen van communicatieplannen.
- 9.** In wijken of dorpen komen de beleidsplannen en de uitvoering bij elkaar, dát is de plek waar we kijken wat mensen wensen en nodig hebben. Daarom willen we gebiedsgericht werken in de gemeente en de verschillende groeperingen benaderen.
- 10.** We vergroten de mogelijkheden van gebiedsmanagers om een ambtelijke tunnelvisie te voorkomen. Daarmee wordt verhinderd dat bijvoorbeeld een weg opengebroken wordt en tegelijkertijd een nieuwe school een feestelijke opening beleeft.
- 11.** Een gesprek levert meer begrip op dan alleen een brief waarin een besluit wordt toegelicht. Eventuele problemen komen dan ook sneller tot een oplossing. Het is daarom van belang dat de gemeente inwoners belt bij (ingewikkelde) besluiten die hen betreffen, en telefonisch goed bereikbaar is voor als iemand daarna nog vragen of opmerkingen heeft.
- 12.** De gemeente heeft de taak ervoor te zorgen dat de informatievoorziening voor alle burgers toegankelijk is. We zien daarom graag dat de gemeente bewoners die de Nederlandse taal (nog) niet goed beheersen, in andere talen – bijvoorbeeld in het Engels, Arabisch of Turks – gaan informeren over belangrijke zaken zoals verkiezingen. Met informatie over corona is dit succesvol gebleken voor het bereiken en betrekken van alle inwoners.
- 13.** Inwoners hebben het recht plannen te maken of commentaar te leveren bij plannen voor de fysieke omgeving en vrijkomende gebouwen. Hier wordt altijd ruimte voor gegeven.

FINANCIËN

De afgelopen jaren hebben gemeenten taken in het sociaal domein overgenomen van rijk en provincie. Dat ging gepaard met rijks bezuinigingen, extra geld kwam er bijna niet. In de jeugdzorg ontstonden de grootste problemen. Om de begrotingen sluitend te krijgen, moest ook Midden-Groningen flinks bezuinigen op andere terreinen. Daarnaast heeft het rijk een opschalingskorting bedacht die alle gemeenten benadeelt, Midden-Groningen ondervindt daar grote hinder van. De reserves zijn inmiddels uitgeput. GroenLinks vindt het niet meer verantwoord verder te bezuinigen als het rijk de werkelijke kosten niet betaalt. Daartoe is het van belang dat de gemeente ook in staat is om zélf belastingen te mogen heffen. Dat is nu alleen beperkt tot de OZB en enkele kleinere belastingen.

De gemeente staat de komende jaren voor grote opgaven en wordt opgezadeld met meer taken, terwijl er minder geld is. Alle genoemde plannen van GroenLinks zijn niet direct te verwezenlijken, we zullen moeten onderhandelen en hopen er samen met andere politieke partijen zo goed mogelijk uit te komen. GroenLinks wil voldoen aan de klimaatafspraken en ervoor zorgen dat er zo min mogelijk gekort wordt op het sociaal domein.

- 1.** We blijven krachtige signalen over de tekorten naar het Rijk uitzenden, totdat het probleem (financieel) is opgelost.
- 2.** De gemeente heeft financiële reserves, maar als er onnodig geld op de plank blijft liggen, gebruiken we dat geld om de samenleving te verbeteren. We onderzoek ook welke belastingmogelijkheden de gemeente nog meer heeft.
- 3.** De gemeente faciliteert het opstellen van integrale dorpsplannen. De basis hiervoor ligt in het lokale NPG programmaplan. Voor het opstellen en uitvoeren van die plannen stelt de gemeente NPG-geld beschikbaar.
- 4.** Daar waar mogelijk is, neemt de gemeente grondposities in of koopt gebouwen op om te voorkomen dat commerciële ontwikkelaars inwonersinitiatieven onmogelijk maken.
- 5.** Door duidelijke voorwaarden te stellen aan planologische medewerking perken we de macht van grondeigenaren en projectontwikkelaars in en houdt de gemeente regie
- 6.** De gemeente mag geen risico's lopen met haar financiële middelen. De gemeente belegt niet in aandelen, obligaties en andere hoog risicodragende vermogensproducten. De gemeentelijke gelden worden beheerd met zo weinig mogelijk risico.
- 7.** GroenLinks staat voor een gemeente die financiële ondersteuning durft te bieden bij maatschappelijk gewenste ontwikkelingen die geen of onvoldoende gehoor vinden bij daarvoor bestaande reguliere instellingen (banken). Die ondersteuning dient bij voorkeur gestalte te krijgen in de vorm van garantstelling of de instelling van

revolverende fondsen. Het idee van een dergelijk fonds is dat de gemeente tijdelijk middelen beschikbaar stelt. Deze worden dus weer terug worden betaald.

- 8.** Bedrijven en instellingen, die van gemeentelijke investeringen in hun portemonnee profiteren, vragen om een bijdrage via een baatbelasting.
- 9.** We vinden het belangrijk dat de inwoners van Midden-Groningen meepraten en - beslissen over het geld dat de gemeente uitgeeft. Daarom maken we de begroting inzichtelijker, met platforms als OpenSpending en waarstaatjegemeente.nl.
- 10.** Veel bedrijventerreinen zijn geasfalteerd. Bedrijven met méér asfalt gaan méér rioolheffing betalen. Op deze manier stimuleren we industriële bedrijven te vergroenen. Dit is beter voor het aanzicht van Midden-Groningen, het klimaat én voor de werknemers van de bedrijven. De rioolheffing gaan we inzetten om door de gehele gemeente WADI's aan te leggen, die essentieel zijn in klimaatadaptatie.